

Մարզական մրցումների մեքենայությունների մասին Եվրոպայի խորհրդի կոնվենցիա

Բացատրական զեկույց

1. Մարզական մրցումների մեքենայությունների մասին Եվրոպայի խորհրդի կոնվենցիան (այսուհետ՝ Կոնվենցիա), որը պատրաստվել է միջկառավարական աշխատանքային խմբի կողմից, ստեղծվել է «Սպորտի մասին ընդլայնված մասնակի համաձայնագրի» կառավարման խորհրդի կողմից, ընդունվել է նախարարների կոմիտեի կողմից 2014 թվականի հուլիսի 9-ին նախարարների տեղակալների 1205-րդ հանդիպման ընթացքում: Կոնվենցիան բաց կլինի 2014 թվականի սեպտեմբերի 18-ին Մազլինգենում/Մակոլինում (Շվեյցարիա) Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների, Եվրոպական միության և ոչ անդամ պետությունների կողմից ստորագրման համար, որոնք մասնակցել են դրա մշակմանը կամ ունեն դիտորդի կարգավիճակ Եվրոպայի խորհրդում:

2. Աշխատանքային խմբի կողմից պատրաստված և Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեին փոխանցված բացատրական զեկույցի տեքստը Կոնվենցիայի տեքստի պաշտոնական մեկնաբանությունը ապահովող փաստաթուղթ չի համարվում, թեև այն կարող է հեշտացնել Կոնվենցիայի համատեքստի և դրույթների հասկացությունը:

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

3. Վերջին տարիները ցույց են տալիս, որ սպորտը նույնպես ենթակա է սկանդալների, և որ դրանց մեծ մասը կապված է «պայմանավորված հանդիպումների» հետ: Այս երևույթը, որն օգտագործվում է սույն զեկույցի շրջանակներում, առավել ընդհանուր «մարզական մրցումների մեքենայություններ» հասկացությամբ չի սահմանափակվում ոչ խաղերով (այսինքն՝ մրցումներով, որտեղ երկու մարդ կամ թիմեր մրցակցում են միմյանց դեմ) և ոչ էլ զուտ մարզական մրցման վերջնական արդյունքի մեքենայություններով, այլ ներառում է տվյալ մրցման հետ կապված որոշ կամ բոլոր անորոշությունները վերացնելու նպատակով մարզական մրցակցության արդյունքի կամ ընթացքի հետ կապված ցանկացած դիտավորյալ և անօրինական փոփոխություն, որի նպատակն է ձեռք բերել անազնիվ առավելություն իրենց կամ ուրիշների համար: Մարզական մրցումների մեքենայությունները նոր հազարամյակի սկզբից ի վեր հասել են մտահոգիչ չափերի:

4. Մարզական արդյունքների մեքենայությունների առաջացման միտումների հետ կապված ապացույցներ արդեն արձանագրվել են 2000-ականների սկզբից բազմաթիվ ուսումնասիրություններում, աշխատություններ և կարգեր են պատրաստվել հետազոտողների մարզական կազմակերպությունների, մարզական խաղադրույթների օպերատորների կազմակերպությունների և միջազգային կազմակերպությունների կողմից: Սպորտի մեծ առևտրայնացումն ու լայնածավալ լուսաբանմանումը հանգեցրել են տնտեսական բաժնեմասի աճի՝ որոշակի մարզական արդյունքների հասնելու

ներգրավածության հաշվին: Դա իր հերթին խրախուսել է նոր գործունեության ծավալումը ինչպես օրինական, այնպես էլ անօրինական: Չնայած մարզական կազմակերպությունների և, մասնավորապես, լավ կառավարումը խրախուսելու օլիմպիական շարժման մեծ ջանքերի՝ մարզական շարժումը գերծ չէ կոռուպցիոն դրսևորումներից: Միննույն ժամանակ որոշակի շուկաների տեխնոլոգիական բարեփոխումների և զարգացման շնորհիվ մարզական խաղաղրույքների շուկայի չտեսնված աճը ստեղծել է նոր միջավայր, որտեղ յուրաքանչյուրը կարող է ունենալ անձնական և անմիջական ֆինանսական հետաքրքրություն ցանկացած մրցման ընթացքում կամ արդյունքներում:

5. Այս ընդհանուր նոր համատեքստը անկասկած 2000-ականներից ի վեր մի շարք դեպքերում մարզական մրցումների մեքենայությունների զգալի աճի հիմնական պատճառներից մեկն է: Այս աճը գնացել է երկու կոնկրետ տարրերի հետ միասին: Նախ, տարբեր տեսակի խաղաղրույքների տրամադրման տարածումը, երբեմն առանց խաղաղրույքների շուկայի համար պատասխանատու իշխանությունների արդյունավետ վերահսկման, ստեղծել է խաղաղրույքների տեսակներ, որոնք ավելի հեշտ է մեքենայությունների ենթարկել, և մեքենայություններ, որոնք ավելի դժվար է հայտնաբերել: Եվ երկրորդ, անօրինական շուկայի մեծ զարգացումը, որը թույլ է տալիս հաճախորդներին շատ բարձր հասույթ ստանալ, գրավում է հանցավոր խմբերի, որոնք հետաքրքրված են խաղաղրույքներ կատարված մարզական մրցումների մեքենայությունների մեջ, խաղաղրույքների միջոցով օգտագործելու տեղեկությունը և այս գործունեության ընթացքում անօրինական փողերի լվացման մեջ:

6. Մարզական մրցումների մեքենայությունները մարտահրավեր են օրենքի գերակայությանը, քանի որ դա կապված է խարդախության, կազմակերպված հանցավորության և կաշառակերության հետ: Երբ այն տեղի է ունենում սպորտի ոլորտում և վերաբերում է խաղաղրույքներին, տնտեսական շահագրգռվածությունը զգալի է: Այնուամենայնիվ, այն նաև սպառնալիք է ներկայացնում սպորտի ապագային որպես սոցիալական, մշակութային, տնտեսական և քաղաքական փորձ, ինչը ամեն անգամ կասկածի տակ է դնում դրա ամբողջականությունն ու արժեքները: Վտանգելով մարզական էթիկան և անկանխատեսելիությունը, որն ընկած է յուրաքանչյուր մարզական մրցման հիմքում, կասկածի տակ է դնում սպորտի բուն էությունը և, հետևաբար, հասարակության հետաքրքրությունը սպորտի նկատմամբ և պետական ու մասնավոր հովանավորների պատրաստակամությունը ֆինանսավորելու այն:

Սպորտի ամբողջականությանը նպաստող Եվրախորհրդի նախաձեռնությունը

7. Կաշառակերության խնդիրը շատ վաղուց Եվրոպայի խորհրդի ակնդետ ուշաղրության կենտրոնում է, այն վտանգի պատճառով, որը սպառնում է բազմակարծ ժողովրդավարությանը, օրենքի գերակայությանը, մարդու իրավունքներին և էթիկայի սկզբունքներին: Եվրոպայի խորհրդի սահմանած չափանիշների դերը աճող կոռուպցիայի պայմաններում ճանաչվել է դեռևս 1997 թվականի հոկտեմբերի 10-ին և 11-ին Ստրասբուրգում Եվրոպայի խորհրդի պետությունների ղեկավարների և կառավարությունների երկրորդ գագաթաժողովին:

8. Եվրոպայի խորհրդի փաստաթուղթը, որը վերաբերում է սպորտին և նրա հիմնական սկզբունքներին, ինչպիսիք են սպորտի ամբողջականությունը և դրանում ներգրավվածությունը, ընդունվել է 1992 թվականին Եվրոպական մարզական խարտիայի N R(92)13 rev հանձնարարականի տեսքով: Երկու այլ առաջարկությունները՝ սպորտում լավ կառավարման սկզբունքների վրա հիմնված Rec (2005) 8 առաջարկությունը և մարզական էթիկայի վերանայված օրենսգրքի վրա հիմնված CM/Rec(2010)9 առաջարկությունը, կազմված են այս նախնական փաստաթղթի հիման վրա՝ նպատակ ունենալով բարելավելու սպորտի ամբողջականությունը և երաշխավորելու, որ այն կլինի շատ ավելի ամուր դիրքերում և ավելի լավ կառավարելի կլինի:

9. Մարզական էթիկան պաշտպանելու առաքելության կատարման ընթացքում Եվրոպայի խորհուրդը առանցքային դեր է խաղացել խթանիչների դեմ պայքարի քաղաքականությունների համակարգման գործում: 1980-ականներին այդ աշխատանքը հանգեցրել է ստորագրման համար բաց հակադոպինգային կոնվենցիայի ստեղծմանը (1989, ETS N 135, այսուհետ՝ «135-րդ Կոնվենցիա»), որը կարգավորվում է սպորտի ամբողջականության նկատմամբ զարգացող սպանալիքի դեմ պայքարը: 2007-ին CM / Res (2007) 8 բանաձևի հիման վրա ստեղծվեց Եվրոպայի խորհրդի «Սպորտի մասին ընդլայնված մասնակի համաձայնագիրը» (այսուհետ՝ «ՍԼՄՀ») և հանձնարարվեց մշակել չափորոշիչներ համաեվրոպական մակարդակով սպորտի արդիական խնդիրներով զբաղվելու և դրանց հետամուտ լինելու համար: ՍԼՄՀ-ը հնարավորություն ունի շարունակելու Եվրոպայի խորհրդի չափորոշիչներ ստեղծող աշխատանքը և ճանապարհ հարթելու որոշակի ոլորտներում թիրախային գործողությունների համար: 2008 թվականի դեկտեմբերի 11-ին և 12-ին Աթենքում Եվրոպայի խորհրդի սպորտի համար պատասխանատու նախարարների 11-րդ համաժողովի նախապատրաստման և հետագա գործընթացի ընթացքում ՍԼՄՀ-ի կողմից առավել խորությամբ է ուսումնասիրվել մարզական էթիկայի և ինքնավարության հարցը:

10. Հենց այս համաժողովին էր, որ պետություններն իրենց վրա վերցրին հստակ քաղաքական հանձնառություն՝ անդրադառնալու մարզական էթիկայի խնդիրներին, հատկապես պայմանավորված խաղերին, կաշառակերությանը և ապօրինի մարզական խաղադրույքներին: Սա իր հերթին հանգեցրեց 2010 թվականի սեպտեմբերի 22-ին Բաքվում կայացած Եվրոպայի խորհրդի սպորտի համար պատասխանատու նախարարների ոչ պաշտոնական 18-րդ համաժողովի ընթացքում առաջին որոշման ընդունմանը, որը վերաբերում էր հատկապես մարզական արդյունքների մեքենայություններին (այն է՝ սպորտի ամբողջականության խթանման վերաբերյալ մարզական արդյունքների մեքենայությունների դեմ N1 բանաձև): Այս որոշմամբ Եվրոպայի խորհրդի անդամ երկրներին կոչ էր արվում ընդունել արդյունավետ քաղաքականություն և միջոցառումներ՝ ուղղված բոլոր մարզաձևերում մարզական արդյունքների մեքենայությունների դեմ պայքարին և կանխմանը, միաժամանակ ՍԼՄՀ-ը կոչ է անում շարունակել աշխատել այս ոլորտում նպատակ ունենալով անդամ պետությունների կողմից ընդունել մարզական արդյունքների մեքենայությունների մասին Նախարարների կոմիտեի բանաձևը:

11. Այս առաջարկությունը, որն է՝ սպորտի ամբողջականության խթանման վերաբերյալ մարզական արդյունքների մեքենայությունների, հատկապես պայմանավորված խաղերի դեմ CM/Rec(2011)10 առաջարկությունը հետագայում ընդունվել է Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի կողմից 2011 թվականի սեպտեմբերի 28-ին: Մինչև մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի մասին կոնվենցիայի վերջնական ամփոփումը, այն համարվում է մինչ օրս գոյություն ունեցող խնդրի դեմ պայքարելու բոլոր միջոցները ներկայացնող ամենահանգամանալից միջազգային չափանիշը:

Միջազգային իրավական փաստաթղթի կազմման պատճառները

12. Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողովը եվրոպական սպորտային մոդելի պահպանման անհրաժեշտության մասին իր 1602 (2008) բանաձևում նշել էր, որ եվրոպական մի շարք երկրներում ապօրինի մարզական խաղադրույքների և արդյունքների մեքենայությունների հետ կապված վերջին սկանդալները լրջորեն վնասել են սպորտի հեղինակությանը որոշ երկրներում, այդ թվում՝ Եվրոպայում: Այն կոչ է արել ներդնել մեխանիզմներ՝ նվազեցնելու պայմանավորված խաղերի, ապօրինի մարզական խաղադրույքների կամ կաշառակերության այլ ձևերի ռիսկերը: Այն նաև ընդգծել է, որ այդ խնդիրները պահանջում են պետական մարմինների ավելի ակտիվ ներգրավվածություն:

13. Ավելին, չնայած սպորտում կաշառակերության որոշ կարևոր ասպեկտներ ընդգրկված են կաշառակերության և կազմակերպված հանցավորության մասին առկա միջազգային կոնվենցիայում, այն է՝ միջազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ ՄԱԿ-ի կոնվենցիան (2000) և ՄԱԿ-ի կաշառակերության դեմ կոնվենցիան (2003), այդ միջազգային իրավական փաստաթղթերը չեն զբաղվում բացառապես մարզական մրցումների մեքենայություններ պարունակող դեպքերով, որոնք կարող են տեղի ունենալ ցանկացած միջազգային հանցավորության ցանցից դուրս և իրականացված կաշառակերության սահմանման շրջանակներում առանց որևէ գործողության:

14. Եվրոպայի խորհրդի կաշառակերության և փողերի լվացման ոլորտի երկու հատուկ կոնվենցիաները՝ «Կաշառակերության մասին քրեական իրավունքի կոնվենցիան» (1999, ETS N173, այսուհետ՝ 173-րդ Կոնվենցիա) և «Հանցագործությունից ստացված հասույթի լվացման, հետախուզման, առգրավման ու բռնագրավման և ահաբեկչության ֆինանսավորման մասին» կոնվենցիան (2005, CETS N 198, այսուհետ՝ 198-րդ Կոնվենցիա), կարող են օգտագործվել որպես չափորոշիչներ հաստատող հենակետեր քրեական կազմակերպությունների դեմ պայքարի համար անհրաժեշտ մեխանիզմների և իրավական միջոցների սահմանման համար, որոնցում ընդգրկված են կաշառված անձինք, ովքեր ներգրավված են սպորտում՝ մարզական արդյունքները մեքենայությունների ենթարկելու և մարզական խաղադրույքները որպես փողերի լվացման միջոց ու որպես իրենց գործունեության ֆինանսավորման աղբյուր օգտագործելու համար: Սակայն մարզական մրցումների մեքենայությունները կարող է ներառել կաշառակերության դրսևորումներ, որոնք ընդգրկված չեն 173-րդ Կոնվենցիայում կամ կարող է նույնիսկ ընդհանրապես չներառել կաշառակերության դրսևորումներ: Ինչ վերաբերում է 198-րդ Կոնվենցիային, ապա անօրինական մարզական խաղադրույքներից և մարզական

արդյունքների մեքենայություններից ստացված շահույթը պարտադիր չէ որ ընգրկվի այս փաստաթղթի շրջանակներում:

15. Համաձայն CM/Rec(2011)10 առաջարկության պայմանների՝ Եվրոպայի խորհրդի «Մպորտի մասին ընդլայնված մասնակի համաձայնագրի» (ՄԸՄՀ) քարտուղարությունը առաջարկված էր այլ ազգային և միջազգային մարմինների հետ համագործակցությամբ իրականացնելու պայմանավորված խաղերի մասին իրավական փաստաթղթի ընդունման հնարավորության վերաբերյալ ուսումնասիրություն: Այս ուսումնասիրությունը, որը ներկայացվել է Բելգրադում 2012 թվականի մարտի 15-ի Եվրոպայի խորհրդի սպորտի համար պատասխանատու նախարարների համաժողովին, եզրակացրեց, որ մարզական մրցումների մեքենայությունների զսպմանն ուղղված բոլոր կանխարգելիչ միջոցառումներով և պատժամիջոցներով զբաղվող միջազգային կոնվենցիան ամենատրամաբանական տարբերակն է:

16. Որպես միջազգային կազմակերպություն, որն ունի չափորոշիչ ստեղծող գործառույթ տարբեր ոլորտներում, Եվրոպայի խորհուրդը եղել է կատարյալ հանդիպման վայր նման փաստաթղթի պատրաստման համար, հատկապես հաշվի առնելով խնդրի միջազգային մասշտաբը:

ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՀԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐԸ

17. Միջազգային կոնվենցիայի առավելությունն այս ոլորտում այն է, որ այն խթանում է ռիսկերի և ապացույցների վրա հիմնված մոտեցումը և թույլ է տալիս սահմանել ընդհանուր համաձայնեցված չափանիշներ ու սկզբունքներ մարզական մրցումների մեքենայությունները հայտնաբերելու, կանխելու և պատժելու նպատակով: Դրան հասնելու համար Կոնվենցիան ներառում է մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի բոլոր շահագրգիռ կողմերին, մասնավորապես՝ պետական մարմիններին, մարզական կազմակերպություններին և մարզական խաղադրույքների օպերատորներին: Որպեսզի համոզվեք, որ խնդիրը լուծվում է գլոբալ համատեքստում, այն թույլ է տալիս պետություններին, որոնք Եվրախորհրդի անդամներ չեն, դառնալ Կոնվենցիայի կողմեր:

18. Ավելի կոնկրետ՝ կարող են առանձնացվել Կոնվենցիայի հետևյալ մասերը՝

- կանխարգելում
- օրենքի կիրառում
- միջազգային համագործակցության միջոցներ
- տեղեկատվության փոխանակում
- Կոնվենցիայի հսկում

19. Ինչ վերաբերում է կանխարգելմանը, Կոնվենցիայի նպատակն է ճանապարհ հարթել մարզական կազմակերպությունների, մարզական խաղադրույքների օպերատորների և պետական մարմինների կողմից ընդունված միջոցների ավելի համակարգված կիրառելու

համար, որպեսզի նրանք միասին բացահայտեն և կանխեն մարզական մրցումների մեքենայությունները և ապահովեն այդ շահագրգիռ կողմերի միջև ավելի լավ համագործակցությունը: Թեև կոնվենցիան ճանաչում է մարզական կազմակերպությունների անկախությունը և դրանց դերը մարզական գործունեության և մրցումների կարգավորման, իրազեկման բարձրացման, վերապատրաստման և տեղեկատվության փոխանակման գործում, այն նաև կարևորում է այն փաստը, որ մարզական խաղաղությունների օպերատորները պատասխանատվություն են կրում CM/Rec(2011)10 առաջարկության մեջ նշված կեղծիքների դեմ իրականացվող միջոցառումների շրջանակներում (արդյունքների մեքենայություններ, շահերի հակասություն և ներքին տեղեկության նենգափոխում): Կոնվենցիան նաև նախատեսում է մեխանիզմի ներդրման համար տեղեկության փոխանակում տարբեր ազգային համակարգերի, ազգային հարթակների միջև: Ինչ վերաբերում է պետական մարմիններին, Կոնվենցիան խրախուսում է նրանց ընդունելու անհրաժեշտ օրենսդրական կամ այլ միջոցներ, այդ թվում՝ ֆինանսական՝ աջակցելու այլ շահագրգիռ կողմերի ցանկացած նախաձեռնության և պայքարելու անօրինական մարզական խաղաղություններ դեմ, ինչպես նաև բացահայտելու այն մարմիններին, որոնք պատասխանատու են իրենց մարզական խաղաղությունների շուկայի իրավական դաշտի կարգավորման համար:

20. Ինչ վերաբերում է օրենքի կատարման տարբեր ոլորտներին, Կոնվենցիան ձգտում է, ի թիվս այլ բաների, ճանաչել այն գործողությունները, որոնք պետք է պատասխանատվության ենթարկվեն՝ այնուամենայնիվ առանց պարտադրելու յուրաքանչյուր Կողմին՝ ոլորտում ներպետական օրենսդրության մեջ ներդաշնակեցված հատուկ քրեական հանցագործության ստեղծումը: Պարզելու նպատակը, թե վարքագծի որ տեսակներն են համարվում հանցագործություններ, կողմերի միջև դատական ու ոստիկանական համագործակցության հեշտացումն է: Հատուկ հղումներ են արվել նաև փողերի լվացման և իրավաբանական անձանց պատասխանատվության վերաբերյալ, որը կախված Կողմերի գործող օրենքից՝ կարող է լինել քրեական, քաղաքացիական կամ վարչական: Նպատակ ունենալով ապահովել արդյունավետ կիրառման համակարգ՝ Կոնվենցիան նախատեսում է քրեական, վարչական և կարգապահական սանկցիաների լայն շրջանակ: Այն նաև պահանջում է Կողմերից երաշխավորել, որ պատժամիջոցները արդյունավետ, համաչափ և տարհամոզիչ են:

21. Միջազգային համագործակցության ակտիվացումը համարվում է կենսական՝ մարզական մրցումների մեքենայությունների անդրազգային ասպեկտի և հանցավորության դեմ պայքարելու ու դրանց հետ կապված այլ գործողությունների դեմ պայքարելու անհրաժեշտության պատճառով: Սույն Կոնվենցիան, ինչ չափով որ վերաբերում է կիրառմանը, այն չափով էլ կանխարգելմանը, այդ թվում՝ հայտնաբերմանը, տեղեկատվության փոխանակմանը և կրթությանը: Ուստի միջազգային մարզական կազմակերպությունները մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարում ճանաչվում են որպես պետական մարմինների հիմնական գործընկերներ, մասնավորապես, երբ խոսքը վերաբերում է կարգապահական տույժերի ենթարկելուն և տեղեկատվության փոխանակումներին: Մարզական խաղաղությունների օպերատորները նույնպես ճանաչվում են որպես առանցքային գործընկերներ խաղաղությունների մեքենայությունների

կանխարգելման և տեղեկատվության փոխանակման հետ կապված: Միջազգային համագործակցության համար հանցագործությունների հետապնդման և հետաքննության ապահովման գործում Կոնվենցիան չի խոչընդոտում այն փաստաթղթերին, որոնք արդեն առկա են քրեական և արտահանձնման գործերի փոխօգնության ոլորտում, և որոնք կարող են հեշտացնել հետաքննությանն են ու հետապնդումները, ինչպիսիք են «Արտահանձնման մասին» եվրոպական կոնվենցիան (1957, ETS N 24, այսուհետ՝ 24-րդ Կոնվենցիա), «Քրեական գործերով փոխադարձ օգնության մասին» եվրոպական կոնվենցիան (1959, ETS N 30, այսուհետ՝ 30-րդ Կոնվենցիա) և դրա լրացուցիչ արձանագրությունը (1978, ETS N 99): Ազգային մարզական կազմակերպությունների կողմից ընդունված կարգապահական պատժամիջոցների փոխադարձ ճանաչման սկզբունքը խրախուսելու Կողմերի խնդիրը նախատեսված է նաև ազգային կազմակերպության կողմից տույժի ենթարկված մարզիկի այլ մրցումների մասնակցելու միջոցով պատժից կամ նույն արարքի համար կրկին անգամ կարգապահական տույժերի կիրառման ռիսկից խուսափելու համար:

22. Կոնվենցիայի կատարումը վերահսկելու Կոնվենցիայի հսկիչ կոմիտեի ստեղծումը ինստիտուցիոնալ բազայի տրամադրման և կայունության ապահովման արժեք ունի: Վերահսկման տեսակը նույնն է, ինչ որ «Մարզական միջոցառումների և հատկապես ֆուտբոլային խաղերի ժամանակ հանդիսատեսների բռնության և անվայելույց վարքի մասին» եվրոպական կոնվենցիայինը (1985, ETS N 120, այսուհետ՝ 120-րդ Կոնվենցիա) և 135-րդ Կոնվենցիայինը:

ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ

23. Նախաբանը վերահաստատում է Կոնվենցիայի ստորագրյալների մարզական մրցումների մեքենայությունների խնդրով զբաղվելու մտադրությունը: Որպեսզի Եվրոպական միության կողմից հնարավոր վավերացման համար ճանապարհ հարթվի «Կողմեր» տերմինը ողջ Կոնվենցիայում համարվեց նախընտրելի «Պետական կողմեր» տերմինից: Կոնվենցիան ձգտում է նպաստել ազգային և միջազգային համագործակցության մեծացմանը, որը օժանդակում է այս համաշխարհային չարիքի դեմ պայքարի գործում և հիմնական շահագրգիռ կողմերի միջև ավելի կոնկրետ համագործակցությանը, որոնք են՝ պետական մարմինները, մարզական շարժումը և մարզական խաղադրույքների օպերատորները:

24. «Բազմակարծ ժողովրդավարական ազգերը, օրենքի գերակայությունը, մարդու իրավունքները և մարզական էթիկան» հղումը բխում է 2011 թվականի սեպտեմբերի 12-ին Եվրոպայի խորհրդի նախարարների հանձնաժողովի «Արդյունքների մեքենայությունների դեմ սպորտի ամբողջականության խթանման մասին» CM/Rec(2011)10 առաջարկությունից:

25. «Մարզական էթիկա» տերմինը սահմանվում է մարզական էթիկայի վերանայված օրենսգրքի հիման վրա անդամ պետությունների Նախարարների հանձնաժողովի CM/Rec(2010)9 առաջարկության մեջ, որն ընդունվել է 2010 թվականի հունիսի 10-ին Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների հանձնաժողովի կողմից: Այն ունի երկու շատ կարևոր սկզբունք՝ ազնվություն և սպորտը որպես անհատական ինքնաիրացման ասպարեզ:

Ազնվությունը վերաբերում է սպորտով զբաղվելուն, երբ հավատարմորեն հարգում են մրցակցության կանոնները և բոլորին հավասար հնարավորություն տրամադրում սպորտով զբաղվելու համար: Սպորտով պետք է զբաղվել արդար խաղալով, այն պետք է լինի խտրականությունից զուրկ և բոլորի համար: Ավելին՝ սպորտը պետք է լինի ինքնաիրացման ասպարեզ, որտեղ բոլորին տրվում է ինքնագարգացման և ինքնակառավարման հնարավորություն ըստ իրենց ներուժի և հետաքրքրությունների: Այսպիսով, սպորտը հասարակության մեջ կարող է դառնալ կարևոր բարոյական ու մշակութային գործոն:

26. Նախաբանը հիշեցնում է, որ մարզական մրցումների մեքենայություններն ունեն ներուժ ազդելու բոլոր երկրների ու բոլոր մարզաձևերի վրա և այն համաշխարհային սպառնալիք է սպորտի ամբողջականության համար: Այս առումով նախանշվում է, որ անհրաժեշտ է իրավական փաստաթղթուղթ, որը բաց է այն պետությունների համար, որոնք Եվրոպայի խորհրդի անդամ չեն: Սպորտի ամբողջականությունը հասկացվում է մարզական շարժման բարոյական հիմնարար արժեք, որը բնութագրվում է վստահությամբ, թափանցիկությամբ և ազնվությամբ, ինչպես նաև մարզական մրցման արդյունքների անկանխատեսելիությամբ:

27. Նախաբանը նշում է, որ մարզական մրցումների մեքենայությունները կարող են կապված լինել անդրազգային կազմակերպված հանցավորության հետ և ուղղակի սպառնալիք է հասարակական կարգի և օրենքի գերակայության համար:

28. Նախաբանը ներառում է քաղվածք հիմնական միջազգային փաստաթղթերից, որոնց իրականացումը կարող է նպաստել մրցումների մեքենայությունների դեմ արդյունավետ գործողություններին: Այդ փաստաթղթերն են՝

- «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության կոնվենցիան» (1950, ETS N 5, այսուհետ՝ 5-րդ Կոնվենցիա) և նրան կից արձանագրությունները
- «Մարզական միջոցառումների և հատկապես ֆուտբոլային խաղերի ժամանակ հանդիսատեսների բռնության և անվայելուչ վարքի մասին» Եվրոպական կոնվենցիան (1985, ETS N 120);
- «Հակադոպինգային կոնվենցիան» (1989, ETS N 135)
- «Կաշառակերության մասին քրեական իրավունքի կոնվենցիան» (2002, ETS N 173)
- «Հանցագործությունից ստացված հասույթի լվացման, հետախուզման, առգրավման ու բռնագրավման և ահաբեկչության ֆինանսավորման մասին Եվրախորհրդի կոնվենցիան» (2005, CETS N 198),
- «Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ ՄԱԿ-ի կոնվենցիան» (2000) և նրան կից արձանագրությունները
- «Կաշառակերության դեմ ՄԱԿ-ի կոնվենցիան» (2003):

29. Նախաբանն ընդգծում է Կողմերի համար արդյունավետ և առանց անհարկի ձգձգումների, հանցագործությունները իրենց իրավասության շրջանակներում հետաքննելու կարևորությունը: Հաշվի առնելով այս երևույթի կարևորությունը՝ յուրաքանչյուր Կողմ

պետք է ճանաչի նման հետազոտությունների իրականացման անհրաժեշտությունը և կենտրոնացնի ռեսուրսները այս մտայնությամբ՝ համաձայն իր օրենսդրության: Ըստ կատարված գործողությունների լրջության իրավասու մարմինները կարող են համարել, որ արդյունավետ հետաքննությունը կարող է ներառել վերահսկման հաղորդակցությունը, առգրավման նյութը, գաղտնի վերահսկողությունը, բանկային հաշիվների վերահսկողությունը և այլ ֆինանսական հետաքննությունները: Վարքագծի լրջության համապատասխան՝ դրանք կարող են ներառել տարբեր պետական մարմինների միջև համագործակցությունը, և այն անձանց, որոնք պատասխանատու են հետաքննության կամ քրեական հետապնդման համար: Այս համագործակցությունը կարող է ներառել տեղեկատվության փոխանակում համապատասխան մարմինների միջև՝ իրենց նախաձեռնությամբ կամ ըստ պահանջի: Որոշ երկրներում այս իրավասու մարմինները դատախազության մարմիններն են, որոնք գործում են անկախ դատավորների պատասխանատվության ներքո:

30. Անդրադառնալով Ինտերպոլի առանցքային դերին՝ ներածականում ընդգծվում է, որ Կոնվենցիայի մտադրությունը մի շրջանակի ներկայացումը չէ, որը կգործի որպես այլ կազմակերպությունների կողմից (ինչպիսին է Ինտերպոլը) կատարած աշխատանքի փոխարինող, այլ կբարձրացնի այդ կազմակերպությունների կատարած դերը՝ լրացնելով այն:

31. Հաշվի առնելով սպորտի ինքնավարության սկզբունքը և այն, որ մարզական կազմակերպությունները պատասխանատու են սպորտի և հետևաբար մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի համար, ներածականում նշվում է, որ պետական մարմինները կարող են պատասխանատվություն ունենալ պաշտպանելու սպորտի ամբողջականությունը և աջակցելու մարզական շարժմանը մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարում:

32. Ներածականում նշված սպորտի ինքնավարության սկզբունքը ունի նույն իմաստը, ինչ որ Եվրոպայում սպորտի ինքնավարության սկզբունքի վերաբերյալ անդամ պետությունների նախարարների հանձնաժողովի CM/Rec(2011)3 բանաձևում: Բանաձևը սահմանում է սպորտի ինքնավարության հիմնական հատկանիշները, մասնավորապես՝ հասարակական մարզական կազմակերպությունների հնարավորությունը ստեղծել, փոփոխել և մեկնաբանել ազատորեն «խաղի կանոնները» իրենց մարզաձևին համապատասխան՝ առանց անհարկի քաղաքական կամ տնտեսական ազդեցության, ընտրել իրենց ղեկավարներին ժողովրդավարական եղանակով՝ առանց պետությունների կամ երրորդ կողմերի միջամտության, ձեռք բերել համապատասխան միջոցներ հասարակական կամ այլ աղբյուրներից՝ առանց անհամաչափ պարտավորությունների, օգտագործել այդ միջոցները նպատակներին հասնելու համար և իրականացնել գործունեություն, որն ընտրվել է առանց ծանր արտաքին խոչընդոտների: Պետք է ընդգծել, որ այդ ինքնավարության սկզբունքը, ինչպես նշված է այստեղ, մտադիր չէ բացառել մարզական շարժման համապատասխանությունը օրենքի գերակայության և գործող օրենսդրության հետ յուրաքանչյուր իրավական համակարգում:

33. Գիտակցելով, որ մարզական խաղադրույքների գործունեության զարգացումը (մասնավորապես ապօրինի խաղադրույքների) մեծացնում է մարզական մրցումների մեքենայությունների վտանգը և ընդգծելով ռիսկերի մեքենայությունների անդրազգային բնույթը, ինչպես նաև կազմակերպված հանցագործության պոտենցիալ ներգրավվածությունը՝ Ներածականը դիտարկում է մարզական խաղադրույքների գործունեության այս զարգացումը որպես պոտենցիալ սպառնալիք սպորտի ամբողջականությանը, մի բան, որը Կոնվենցիան ձգտում է հասցեագրել գործնական ձևով:

34. Այստեղ պետք է նշել, որ Կողմերը մարզական խաղադրույքների վերաբերյալ քաղաքականության վարման ժամանակ ունեն հայեցողության լայն սահմաններ՝ համաձայն գործող օրենսդրության: Այս մոտեցման հետևանքներից մեկն էլ այն է, որ Կոնվենցիայի նպատակն է համատեղելի լինել ամեն տեսակի մարզական խաղադրույքների շուկայի կազմակերպությունների հետ (արգելք, մենաշնորհ, լիցենզավորված օպերատորների համար բաց շուկա կամ ազատ շուկա): «Գործող օրենքի» հետ կապված հղումը ուշադրություն է հրավիրում այն փաստի վրա, որ պետությունները պետք է այնուամենայնիվ ենթարկվեն ուժի մեջ մտած կանոններին և, մասնավորապես, կիրառվող համապատասխան միջազգային և Եվրոպական միության օրենքին:

35. Ներածականը պարզ է դարձնում, որ այս Կոնվենցիան ներառում է մարզական մրցումների մեքենայությունների ազգային կամ անդրազգային դեպքերը, թե արդյոք դրանք կարող են կապված լինել մարզական խաղադրույքների հետ թե ներգրավված լինել քրեական հանցագործության մեջ: Այսպիսով ընդունում է, որ մարզական մրցումների մեքենայությունների պարտադիր չէ, որ կապված լինեն մարզական խաղադրույքների կամ քրեական հանցագործությունների հետ:

36. Վերջապես, ներածականը վերաբերում է սպորտի ամբողջականությանը նպաստող Եվրոպայի խորհրդի բոլոր նախաձեռնություններին, մասնավորապես 2010 թվականի սեպտեմբերի 22-ին Բաքվում կայացած Եվրոպայի խորհրդի սպորտի համար պատասխանատու նախարարների ոչ պաշտոնական 18-րդ համաժողովի ընթացքում ընդունված N 1 բանաձևին, որը հրավիրել է «Սպորտի մասին ընդլայնված մասնակի համաձայնագրին» (ՄՍՄՀ) իրականացնել միջազգային կոնվենցիայի ընդունման հնարավորության իրագործելիության վերաբերյալ ուսումնասիրություն: Այս նույն ուսումնասիրությունը, որը պարզել է, որ միջազգային կոնվենցիան ամենատրամաբանական տարբերակն է, անցկացվել է մարզական արդյունքների մեքենայությունների դեմ CM/Rec(2011)10 առաջարկության հիման վրա: Եվրոպայի խորհրդի սպորտի համար պատասխանատու նախարարների 12-րդ համաժողովի ընթացքում ընդունված մարզական արդյունքների մեքենայությունների դեմ սպորտի ամբողջականության խթանման վերաբերյալ միջազգային համագործակցության մասին N 1 բանաձևը (պայմանավորված մրցումներ), հետագայում ճանապարհի հարթեց այս հարցի շուրջ միջազգային կոնվենցիայի բանակցությունների համար, որը մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի մասին միջազգային կոնվենցիայի մշակման համար պատասխանատու աշխատանքային խմբի կողմից կատարված աշխատանքի վերջնակետն էր:

Գ Լ ՌԻ Խ Ը - Նպատակ, ղեկավար սկզբունքներ, սահմանումներ

Հոդված 1- Նպատակը և հիմնական խնդիրները

37. Հոդված 1-ը վերաբերում է Կոնվենցիայի նպատակին, այն է՝ պայքարել մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ: Ներառելով մարզական էթիկայի և սպորտի ամբողջականությանը վերաբերյալ քաղվածքը, այս հոդվածը ընդգծում է, որ մեքենայությունների բոլոր ձևերը վտանգում են սպորտի արժեքները: Նշելով, որ Կոնվենցիայի հիմնական նպատակը վերաբերում է սպորտին: Սպորտի անկախության վերաբերյալ այս բանաձևը պետք է հասկանալ անդամ երկրների նախարարների հանձնաժողովի Եվրոպայում սպորտի անկախության վերաբերյալ CM/Rec(2011)3 առաջարկության շրջանակներում (տե՛ս ներածականում), որը, ինչպես և անդամ պետությունների նախարարների հանձնաժողովի եվրոպական սպորտի վերանայված խարտիայի վերաբերյալ Rec(92)13rev հանձնարարականը, նշում է, որ մարզական կազմակերպությունները պետք է ստեղծեն ինքնուրույն որոշումների կայացման մեխանիզմներ՝ այն պետության օրենսդրությամբ սահմանած սահմանափակումների շրջանակներում, որի տարածքում նրանք գտնվում են:

38. 1-ին հոդվածի երկրորդ պարբերությունը նշում է, որ հասնելու նպատակին համար իր Կոնվենցիան ձգտում է կանխել, հայտնաբերել և պատժել մրցումների մեքենայությունները և խթանել ազգային ու միջազգային համագործակցությունը նրանց միջև, ովքեր շահագրգռված են, հատկապես պետական մարմինների, մարզական կազմակերպությունների և մարզական խաղաղրույթների օպերատորների միջև:

39. «Պետական մարմիններ» տերմինը ինչպես այստեղ օգտագործվում է, ներառում է, ի թիվս այլ բաների, օրենսդրական, դատական համակարգը, ոստիկանությունը, իշխանություններին, որոնք պատասխանատու են մարզական խաղաղրույթների կարգավորման համար, սպորտի համար պատասխանատու պետական մարմիններին, անհատական տվյալների պաշտպանության համար պատասխանատու ղեկավարությանը և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին: Այս լայն սահմանումը չի նշանակում, որ սույն Կոնվենցիայի դրույթներով այս կամ այն կերպ շահագրգռված յուրաքանչյուր պետական մարմին պարբերաբար ընդգրկված է պետական մարմիններին արված բոլոր քաղվածքներում: Հետագա հոդվածներում նշված «համապատասխան» կամ «իրավասու պետական մարմիններ» սահմանումները պետք է կիրառվեն խնդրի կոնկրետ բնույթի և իշխանությունների կանոնադրական մանդատի հետ կապված: «Սպորտում ներգրավված կազմակերպությունները» վերաբերում է հիմնականում մարզական կազմակերպություններին և մրցումների կազմակերպիչներին, բայց կարող է ներառել նաև աջակիցների ակումբներին և խաղացողների կազմակերպություններին, որոնք նպատակ ունեն խթանել մարզական էթիկան ու սպորտի լավ կառավարումը և դրանց խարդախության հայտնաբերման համակարգերը: «Մարզական խաղաղրույթների մեջ ներգրավված կազմակերպություններ» տերմինը վերաբերում է ցանկացած օպերատորի, հանրային կամ մասնավոր պատկանելության, որոնք լիազորված են տրամադրելու խաղաղրույթների ծառայություններ, ինչպես նաև կարող է ներառել օպերատորների

հովանոցային կազմակերպությունները (վիճակախաղերի կամ առևտրային խաղային օպերատորների օրինակով) և նրանց խարդախության հայտնաբերման համակարգերը:

Հոդված 2 - Ղեկավար սկզբունքներ

40. 2-րդ հոդվածը ապահովում է ղեկավար սկզբունքների ցանկը, որին մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարում ներգրավվածները պետք է հետևեն թե՛ իրենց գործունեության ընթացքում և թե՛ իրենց համապատասխան փոխհարաբերություններում: Այդ սկզբունքներն են՝

- մարդու իրավունքներ,
- օրինականություն,
- համաչափություն,
- մասնավոր կյանքի և անձնական տվյալների պաշտպանություն:

Մարդու իրավունքների, օրինականության և համաչափության սկզբունքները հարգելը մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարում պետք է կիրառվեն և՛ պետական մարմինների, և՛ մասնավոր շահագրգիռ անձանց կողմից: Մարդու իրավունքները պետք է իսկապես հարգել, քանի որ դրանք հանրային քաղաքականության կողմից թելադրված կանոններն են, որոնք, ըստ էության, ամրագրված են միջազգային իրավական փաստաթղթով՝ 5-րդ Կոնվենցիայով: Նույնը վերաբերում է օրինականության և համաչափության սկզբունքներին, քանի որ նրանք սահմանում են օրենքի ընդհանուր սկզբունքները:

41. «Անձնական տվյալներ» տերմինը, ինչպես այն օգտագործվում է «Անձնական տվյալների ավտոմատացված մշակման դեպքում անհատների պաշտպանության մասին» կոնվենցիայում (1981, ETS N108, այսուհետ՝ 108-րդ Կոնվենցիա) նշանակում է «ցանկացած տեղեկատվություն, որը վերաբերում է ճանաչվող կամ ճանաչման ենթակա անձին («տվյալների սուբյեկտ»): Մասնավոր կյանքի և անձնական տվյալների պաշտպանությունը մարդու իրավունքների մաս է կազմում: Սակայն որոշվեց, որ սույն Կոնվենցիայի իրականացման համար պետք է հետևել մասնավոր կյանքի և անձնական տվյալների պաշտպանման վերաբերյալ համապատասխան չափորոշիչներին:

Հոդված 3 - Սահմանումներ

42. Հոդվածը 3-ը պարունակում է մի քանի սահմանումներ, որոնք կիրառվում են ողջ կոնվենցիայում:

43. Այս սահմանումը հիմնված է երեք չափանիշների վրա՝

I. «Մարզական մրցումներ» սահմանումը

- իրական մարզական միջոցառում

- Կոնվենցիայի հսկիչ հանձնաժողովի կողմից կազմված ցուցակում նշված կազմակերպչական կանոնների, 31.2 հոդվածի, ինչպես նաև անհրաժեշտության դեպքում մայրցամաքային և ազգային անդամակցող կազմակերպությունների համաձայն

- իրավասու մարզական կազմակերպության կողմից ճանաչված

44. «Մրցում» տերմինը վերաբերում է յուրաքանչյուր միջոցառմանը, այսինքն՝ յուրաքանչյուր մրցավազքին և հանդիպմանը, բայց պարտադիր չպետք է մեկնաբանվի որպես ամբողջ մրցաշարը ներառող (օրինակ՝ առաջնություն, որտեղ հաղթողը որոշվում է մի շարք մրցումների մասնակցելով) կամ բոլոր այն մրցաշարերը ներառող, որոնք տեղի են ունենում մի շարք մրցումներից կամ մրցաշարերից բաղկացած միջոցառման շրջանակում (օրինակ՝ օլիմպիական խաղերը): Եթե այնպիսի գործընթացները, ինչպիսիք են մրցակիցների վիճակահանությունը կամ մրցավարի նշանակումը, կապված են մրցման հետ, ապա դրանք պետք է դիտարկել որպես մրցման մաս:

45. «Իրական մարզական միջոցառում» տերմինը չի ներառում վիրտուալ մարզական իրադարձությունները, ինչպիսիք են խաղադրույքային տերմինալների կողմից որոշակի ֆիքսված գործակիցների հիման վրա մոդելավորվածները: Մարզական կազմակերպությունների կողմից կազմակերպված այլ միջոցառումները, օրինակ՝ վեհաժողովները կամ համաժողովները, չպետք է համարվեն մարզական միջոցառումներ:

46. «Իրավասու մարզական կազմակերպություն» տերմինը վերաբերում է մարզական կազմակերպությանը, ինչպես սահմանված է 3-րդ հոդվածի 2-րդ պարբերությունում, որն իրավունք ունի ներառելու իր մրցաշարային ցուցակում այն մրցումը, որում ընդգրկված են տվյալ աշխարհագրական տարածքը ներկայացնող մասնակիցները:

II. «Մարզական կազմակերպություններ» սահմանումը

47. Այս տերմինը վերաբերում է ցանկացած կազմակերպության, որը կառավարում է սպորտը, մասնավորապես նրանց, որոնք նշված են Կոնվենցիայի հսկիչ հանձնաժողովի կողմից կազմված ցուցակում՝ համաձայն 31.2 հոդվածի, ինչպես նաև դրանց փոխկապակցված ցանկացած մայրցամաքային կամ ազգային կազմակերպություններին:

48. Ըստ այս սահմանման՝ մայրցամաքային կազմակերպությունները համարվում են «միջազգային», իսկ տեղական կազմակերպությունները համարվում են «ազգային»: Ազգային կազմակերպությունները ներառում են նաև ազգային հովանացային

կազմակերպությունները (օրինակ՝ «մարզական ազգային կոնֆեդերացիաները»), որոնք միավորում են ազգային մարզական ֆեդերացիաներին:

III. «Մրցման կազմակերպիչներ» սահմանումը

49. «Մրցման կազմակերպիչ» նշանակում է ցանկացած մարզական կազմակերպություն կամ որևէ այլ անձ՝ անկախ իրենց իրավական կարգավիճակից, որը կազմակերպում է մարզական մրցումներ: Հետևաբար այս սահմանումը, ներառում է ն' ֆիզիկական անձանց, ն' իրավաբանական անձանց: Շատ դեպքերում մրցման կազմակերպիչները մարզական կազմակերպիչներ են, սակայն երբեմն մարզական կազմակերպությունները ճանաչում են նաև այլ անձանց կողմից կազմակերպված մրցումները (օրինակ՝ այն կազմակերպությունը, որը պատասխանատու է տարբեր մարզական իրադարձության կամ մասնավոր ընկերության համար):

IV. «Մարզական մրցումների մեքենայություններ» սահմանումը

50. Մա ընդհանուր ձևակերպում է, որը նկարագրում է մեքենայությունների տարբեր տեսակներ, որոնք Կոնվենցիան մտադիր է ներառել: Այս սահմանումը 15-րդ հոդվածով սահմանված «մարզական մրցումների մեքենայությունների հետ կապված քրեական հանցագործությունների» անբաժանելի մասն է, բայց այն բացառապես նախատեսված չէ հանցագործությունների շրջանակը որոշելու համար:

51. «Նպատակ ունեն» բառերը ցույց են տալիս, որ այդ սահմանումը ներառում է ոչ միայն պայմանավորվածությունները, գործողությունները կամ բացթողումները, որոնք ուղղված են մրցման արդյունքը կամ ընթացքը անօրինականորեն փոխելուն, այլ նաև այն գործողությունները, որոնք իրականացվել են մրցման արդյունքի կամ ընթացքի անօրինական փոփոխման նպատակով, նույնիսկ եթե պայմանավորվածությունը, գործողությունները կամ բացթողումները ապարդյուն են (օրինակ եթե խաղացողի վրա ճնշում է գործադրվել, փաստացի չի ընտրվել մրցման համար):

52. «Ուրպեսզի» տերմինը ցույց է տալիս իր կամ ուրիշների համար անարդարացիորեն առավելություն ձեռք բերելու մտադրություն, նույնիսկ եթե այդ միտումնավոր պայմանավորվածությունը, գործողությունը կամ բացթողումը, որի նպատակն է անարդարացիորեն փոխել մարզական մրցման արդյունքները կամ ընթացքը, չի ստանում ձգտած առավելությունը (օրինակ, եթե տվյալ մրցումը կարգավորողի կողմից ենթակա է ծանուցման և մարզական խաղադրույքների օպերատորները հրաժարվում են վերցնել մրցման խաղադրույքները՝ դրանով իսկ կանխելով անարդարացիորեն առավելություն ձեռք բերելը):

53. «Ոչ պատշաճ» տերմինը վերաբերում է պայմանավորվածությանը, գործողությանը կամ բացթողմանը, որը խախտում է մարզական մրցման կամ կազմակերպության վերաբերյալ գործող օրենսդրությունը կամ կանոնադրությունը: Այն կարող է ուղղված լինել մարզական մրցման ընթացքի կամ արդյունքի փոփոխմանը, որը կտուգանվի միայն մարզական կանոնակարգի միջոցով:

54. «Կանխամտածված» տերմինը նշանակում է, որ պայմանավորվածությունը, գործողությունը կամ բացթողումը միտումնավոր ուղղված է անհարկի ազդելու մարզական մրցման (հատկապես անազնվության, տուգանայինների կամ գործողության միջոցով, որոնք դաշտում փոփոխում են խաղի միջին արդյունքը կամ փուլը) բնական և արդարացի ընթացքի կամ արդյունքի վրա (օրինակ՝ հաշվի, գնահատականների, ժամանակի կամ վարկանիշի միջոցով):

55. Նման պայմանավորվածության, գործողության կամ բացթողման նպատակն է անազնվորեն ձեռք բերել առավելություն (անազնիվ, քանի որ դա բխում է ոչ պատշաճ պայմանավորվածությունից, գործողությունից կամ բացթողումից) իր կամ մեկ այլ անձի համար: Այս առավելությունը կարող է լինել ֆինանսական շահի տեսքով (օրինակ՝ պարգևավճարի տեսքով, որը վճարվում է հաղթողին մրցման կազմակերպչի կողմից, իր գործատուի կողմից վճարված պարգևավճար մրցակցին, մրցման շահագրգիռ անձանց կողմից ընդունված կաշառք, մարզական խաղադրույքների շահումներ կախված համապատասխան մրցման կամ որակավորված ակումբի սեփականատիրոջ կողմից սեփական բաժնետոմսերի վաճառքի իրականացումից ստացված կապիտալի ձեռքբերումից), կամ որևէ այլ նյութական և ոչ նյութական առավելությունների, ինչպիսիք են առաջընթացը առավել բարձր մակարդակի մրցմանը կամ պարզապես հաղթելու «փառքը»: Հետևաբար «անազնիվ առավելություն» տերմինը չի նշանակում, որ ամեն մեքենայություն կապված է քրեական հանցագործությունների հետ, ինչպիսիք են խարդախությունը կամ կաշառակերությունը:

V. «Մարզական խաղադրույք» սահմանումը

56. «Մարզական խաղադրույք» սահմանումը վերաբերում է կանխատեսումներին, որոնք արվել են մարզական մրցման ընթացքում տեղի ունեցող միջոցառման վրա խաղազումար դնելու միջոցով՝ շահում ստանալու նպատակով: Խաղադրույքների որոշ հատուկ ձևեր տրվում են որպես օրինակներ՝ ֆիքսված և փոփոխվող գործակիցներ, տարածվող խաղադրույքներ, խաղադրույքների փոխանակում, տոտոլիզատորներ և կենդանի խաղադրույքներ: Ուստի Կոնվենցիայում օգտագործվող «Մարզական խաղադրույքների օպերատորներ» արտահայտությունը ներառում է ամեն տեսակի օպերատորներին, որոնք ապահովում են մարզական խաղադրույքների ծառայությունները՝ լինեն դրանք շարժական

թե տեղային, հասարակական թե մասնավոր պատկանելության, մասնագիտացված մարզական խաղաղրույքների ոլորտում թե ոչ (բուքմեյքերները մասնագիտացված մարզական խաղաղրույքների օպերատորները, մոլախաղերի օպերատորները և վիճակախաղեր առաջարկող մարզական խաղաղրույքների ծառայությունները) և անկախ տրամադրված մարզական խաղաղրույքի տեսակից:

57. Այս սահմանման մեջ օգտագործված «մարզական» տերմինը վերաբերում է Կոնվենցիայում սահմանված մարզական մրցումներին, որտեղ կատարվում են խաղաղրույքներ: «Դրամական արժեքի խաղագումար» արտահայտությունը նշանակում է վտանգել տնտեսական կորուստը:

58. Կոնվենցիայի համար համապատասխան երեք տարբեր տեսակի խաղաղրույքների գործունեության տեսակներ են նկարագրված՝ անօրինական մարզական խաղաղրույքներ, անկանոն մարզական խաղաղրույքներ և կասկածելի մարզական խաղաղրույքներ: Այս տարբեր տեսակի խաղաղրույքների նույնականացման համար շահագրգիռ Կոդմերի կողմից կարող է կիրառվել հատուկ միջոցառումների համակարգ:

59. «Ապօրինի մարզական խաղաղրույքը» վերաբերում է ցանկացած մարզական խաղաղրույքի, որի տեսակը և օպերատորը թույլատրված չէ (ինչպես, օրինակ, բացառիկ իրավունքներով որոշակի երրորդ երկրների կողմից տրամադրված հավաստագիրը կամ հավաստագրերի ավտոմատ ճանաչումը) գործող օրենքի հիման վրա Կոդմի իրավասության շրջանակներում, որտեղ գործում է խաղացողը: «Գործող օրենք» տերմինը ներառում է ներպետական օրենսդրությունը, ԵՄ օրենքը և դաշնային սուբյեկտների մասին օրենքը: «Իրավասության շրջանակներում, որտեղ սպառողը գտնվում է» ձևակերպման օգտագործումը կարող է ապահովել օրենքի գերակայության հակասություն, որով կիրարկվող օրենքը կարելի է նույնականացնել մարզական խաղաղրույքի օրինականությունը կամ անօրինականությունը որոշելու համար, երբ խոսքը վերաբերում է ապօրինի մարզական խաղաղրույքների դեմ պայքարին ուղղված կանխարգելիչ միջոցների իրականացմանը և համագործակցության միջոցառումներին, որոնք նախատեսված են սույն Կոնվենցիայով (հոդվածներ 9, 11, 12): Որպեսզի պարզաբանենք, որ տարածքային սկզբունքը կիրառվում է և կանխենք իրավասությունների հակասությունը «սպառողի իրավասության շրջանակներում» տերմինի փոխարեն «սպառողի գտնվելու վայրի իրավասության շրջանակներում» տերմինն օգտագործելու ընտրությունը վերաբերում է այն տարածքին, որտեղ գտնվում է խաղացողը խաղաղրույք կատարելու պահին:

60. «Անկանոն մարզական խաղաղրույքներ» նշանակում է մարզական խաղաղրույքների գործունեության անհամատեղելիություն շուկայի սովորական կամ նախատեսված օրինաչափությունների հետ առհասարակ կամ վերաբերում է մարզական մրցմանը, որի

ընթացքը ունի անսովոր հատկանիշներ: Հետևաբար, անկանոն մարզական խաղաղրույքների բացահայտումը կախված է ոչ միայն խաղաղրույքների շուկայից, այլ նաև մարզական մրցումից առհասարակ: Մրցման անսովոր առանձնահատկությունները կարող են հայտնաբերվել խաղաղրույքների շուկայի վերահսկողության մեջ ներգրավված կազմակերպությունների կամ իշխանությունների, մարզական խաղաղրույքների օպերատորների, ինչպես նաև մարզական կազմակերպությունների կողմից, որոնք հետևում են խաղաղրույքներ կատարված մրցումներին: Անկանոն մարզական խաղաղրույքները ենթակա են տեղեկատվության փոխանակումների կամ ծանուցման առարկա լինելու խաղաղրույքների վերահսկողության համակարգերի, կարգավորող մարմինների, մարզական խաղաղրույքների օպերատորների, մարզական կազմակերպությունների կամ ազգային հարթակի, ինչպես նախատեսված է 13-րդ հոդվածում: Նման նախազգուշացումը կարող է խրախուսել շահագրգիռ այլ կողմերին ձեռնարկելու նախազգուշական միջոցներ և անհրաժեշտության դեպքում ուսումնասիրել գործը ավելի խորությամբ: Անկանոն մարզական խաղաղրույքների բացահայտման համար օգտագործվելիք չափանիշները (ցուցանիշները) անհրաժեշտության դեպքում կմշակվեն Կոնվենցիայի հսկիչ հանձնաժողովի կողմից, բայց Կոնվենցիան չի պատրաստվում միջազգային մակարդակով ներդաշնակեցնել այս չափանիշների համադրման ուղին կամ ճշգրիտ շեմը, որից այն կողմ խաղաղրույքները պետք է համարել «անկանոն», քանի որ այդպիսի գործոնները մեծապես կախված են ազգային խաղաղրույքների յուրաքանչյուր շուկայի և մարզական մրցման բնութագրերից առհասարակ:

61. «Կասկածելի մարզական խաղաղրույքներ» նշանակում է ցանկացած մարզական խաղաղրույքի հետ կապված գործունեություն, որը, ըստ հիմնավոր և հետևողական ապացույցների, կապված է տվյալ մրցմանը վերաբերող մարզական մրցման մեքենայությունների հետ: Կասկածելի մարզական խաղաղրույքները կդառնան տեղեկատվության և միջոցառումների փոխանակման առարկա ազգային հարթակների, պետական մարմինների և, անհրաժեշտության դեպքում, նաև մարզական խաղաղրույքների օպերատորների և մարզական կազմակերպությունների կողմից: Մարզական խաղաղրույքների կասկածելի որակման չափանիշները անհրաժեշտության դեպքում կսահմանվեն Կոնվենցիայի վերահսկիչ հանձնաժողովի կողմից: Այնուամենայնիվ, սույն Կոնվենցիան չի պատրաստվում միջազգային մակարդակով ներդաշնակեցնել այս չափանիշների համադրման ուղին կամ ճշգրիտ շեմը, որից այն կողմ խաղաղրույքները պետք է համարել «կասկածելի», քանի որ այդպիսի գործոնները մեծապես կախված են ազգային խաղաղրույքների յուրաքանչյուր շուկայի և մարզական մրցման բնութագրերից:

VI. «Մրցման շահագրգիռ կողմեր» սահմանումը

62. Այս սահմանումը թվարկում է բոլոր նրանց, ովքեր ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն ներգրավված են մարզական մրցումների կազմակերպմանը և/կամ անցկացմանը: Այն ընդգրկում է երեք տեսակի անձանց՝

- «մարզիկներ»՝ մարզական միջոցառումների ակտիվ մասնակիցներ (մարզիկներ, մարզուհիներ): «Մի խումբ անձինք»՝ վերաբերում է թիմերին թիմային մարզաձևերի դեպքում.
- Նրանց «աջակցող անձնակազմ»՝ մարզիչներ, բժշկական անձնակազմ, գործակալներ, ակումբի պաշտոնյաներ կամ մրցմանը մասնակցող այլ անձինք, ինչպես նաև այս ոլորտում գործող անձինք՝ և մարզիկների հետ աշխատող ցանկացած այլ անձինք, այդ թվում՝ խաղացողների միությունները և
- «պաշտոնատար անձինք», այսինքն՝ իրավաբանական անձինք, սեփականատերեր, տնօրեններ ու անձնակազմի անդամներ, որոնք կազմակերպում և աջակցում են մարզական մրցումներին, ինչպես նաև ցանկացած այլ հավատարմագրված անձինք՝ անկախ նրանց դերից, այդ թվում՝ հովանավորներ կամ լրագրողներ, որոնք մասնակցում են մարզական կազմակերպությունների գործունեությանը: Մրցավարները, պաշտոնական դատավորները և սպասարկողները համարվում են պաշտոնատար անձինք: Տերմինը վերաբերում է նաև մարզական կազմակերպությունների ղեկավարներին և անձնակազմի անդամներին, որոնք ճանաչում են մրցումը:

63. «Մարզիկ» և «աջակցող անձնակազմ» սահմանումները բխում են ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի «Սպորտում դոպինգի դեմ պայքարի միջազգային կոնվենցիայից» (2005 թ.)

VII. «Ներքին տեղեկատվություն» սահմանումը

64. «Ներքին տեղեկատվություն» տերմինը վերաբերում է այն տեղեկատվությանը, որը ստացել կամ տնօրինում են անձինք, ովքեր ի վիճակի են ձեռք բերել այն սովյալ մարզիկի, մարզաձևի կամ մրցման հետ կապված զբաղեցրած դիրքի շնորհիվ, ինչը կարող է օգտագործվել հատկապես մարզական մրցման մեքենայությունների կամ էլ մրցման համար առավելությամբ խաղադրույք դնելու նպատակով: Օրինակները ներառում են մրցակիցների, պայմանների և տակտիկական նկատառումների վերաբերյալ տեղեկատվությունը, եթե այս տեղեկատվությունը արդեն հրապարակված չէ համաձայն օրենքի կամ ըստ մրցույթի կանոնների և կանոնակարգերի:

Գ Լ ՈՒ Խ II Կանխարգելում, համագործակցության և այլ միջոցներ

Հոդված 4 – Ներքին համակարգում

65. Համաձայն 4-րդ հոդվածի 1-ին պարբերության պայմանների՝ Կոնվենցիայի Կողմերը պարտավորվում են համապարփակ ձևով համակարգել մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի պետական իշխանությունների վարած քաղաքականությունը և գործողությունները: Այս հոդվածը չի ենթադրում այլ շահագրգիռ կողմերի՝ մարզական խաղաղույթների օպերատորների և մարզական կազմակերպությունների հետ կոնկրետ համագործակցության գործողություններ, ինչպես տեղեկատվության փոխանակում կամ զգուշացումներ, որոնք գործածվում են կոնվենցիայի այլ հոդվածներում:

66. Երկրորդ պարբերությունը կոչ է անում Կողմերին խրախուսել մարզական կազմակերպություններին, մրցումների կազմակերպիչներին և մարզական խաղաղույթների օպերատորներին համագործակցել մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարում և իրականացնել Կոնվենցիայի համապատասխան դրույթները: «Խրախուսում» տերմինը տալիս է Կողմերին որոշակի ձևով ներառել նշանակում է զբաղված լինել աշխատանքով, ինչը տարբերվում է մեծապես պայմանավորված նրանով, թե ինչպես է մարզական շարժումը և խաղաղույթների շուկան կազմակերպված ազգային մակարդակով:

Հոդված 5 - Ռիսկերի գնահատում և կառավարում

67. 5-րդ հոդվածի 1-ին պարբերությունը առաջարկում է Կողմերին անհրաժեշտության դեպքում համագործակցելով մարզական խաղաղույթների օպերատորների, մարզական կազմակերպությունների, մրցումների կազմակերպիչների և այլ համապատասխան կազմակերպությունների հետ՝ ստեղծել մարզական մրցումների մեքենայությունների հետ կապված ռիսկերը բացահայտելու, վերլուծելու և գնահատելու անհրաժեշտ միջոցներ:

68. Բոլոր հանգամանքներում այս ռիսկերի գնահատումը ներառում է երկարաժամկետ վերլուծություն և ունակությունների մշակում՝ կոնկրետ ռիսկերին արձագանքելու համար:

69. 5-րդ հոդվածի 2-րդ պարբերության համաձայն յուրաքանչյուր Կողմ պետք է խրախուսի մարզական կազմակերպություններին, մարզական խաղաղույթների օպերատորներին, մրցման կազմակերպիչներին և ցանկացած այլ համապատասխան կազմակերպության՝ հաստատելու ընթացակարգեր և կանոններ մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարելու համար: Յուրաքանչյուր Կողմ, անհրաժեշտության դեպքում, ընդունում է օրենսդրական կամ այդ նպատակի համար անհրաժեշտ այլ միջոցներ: «Ցանկացած այլ

համապատասխան կազմակերպություն» ձևակերպումը կարող է վերաբերել սպորտի հետ կապված այլ կազմակերպությունների (օրինակ՝ խաղացողների միություններին, երկրպագուների կամ մրցավարների կազմակերպություններին), ինչպես նաև հակակոռուպցիոն կազմակերպությունների:

70. Մարզական կազմակերպություններից և օպերատորներից ակնկալվող միջոցների մանրամասները տրված են 7-րդ և 10-րդ հոդվածներում:

Հոդված 6 - Կրթություն և իրազեկության մակարդակի բարձրացում

71. Համաձայն 6-րդ հոդվածի՝ Կողմերը պետք է խրախուսեն հանրային իրազեկումը, կրթությունը, ուսուցումը և հետազոտությունը մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի ամրապնդման նպատակով:

72. Այս դրույթը տարածվում է մարզական կազմակերպությունների և մարզական խաղադրույթների օպերատորների վրա, թեև Կոնվենցիայի 7-րդ և 10-րդ հոդվածների շրջանակներում նախատեսված են ավելի կոնկրետ դրույթներ՝ կապված իրազեկման մակարդակի բարձրացման կամ ուսուցման հետ: Այս դրույթը ներառում է նաև այնպիսի խմբերի թրեյնինգ, ինչպիսիք են երիտասարդ մարզիկները, քաղաքացիական ծառայողները, դատավորները կամ հանրության ընդհանուր իրազեկումը: Այն կարող է իրականացվել հակամեքենայությունների օրենսգրքի, համացանցային հարթակների, էլեկտրոնային ուսուցման գործիքների և այլ միջոցներով:

Հոդված 7 - Մարզական կազմակերպություններ և մրցման կազմակերպիչներ

73. Հոդված 7-ը վերաբերում է մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարում մարզական կազմակերպությունների և մրցումների կազմակերպիչների կողմից ձեռնարկվելիք միջոցներին: Այն լրացնում է Հոդված 5-ը առավել մանրամասն կերպով: Արտացոլելու համար ձևերի բազմազանությունը, որոնցով կազմակերպվում է մարզական շարժումը ազգային մակարդակով և սպորտի ինքնավարության սկզբունքը ապահովելու համար, այս դրույթը կոչ է անում Կողմերին խրախուսել մարզական կազմակերպություններին՝ առանց նշելու, թե ինչպես դա պետք է արվի:

74. Պարբերություն 1-ը պարունակում է դրույթներ, որոնք պետք է իրականացվեն մարզական կազմակերպությունների կողմից ընդունած նորմատիվ իրավական ակտերի շրջանակում: Այդ կանոնները և սկզբունքները ընդհանուր են: Այդպիսի կանոնների պահպանման ձախողումը կարող է առաջացնել կարգապահական ընթացակարգեր և պատժամիջոցներ:

75. Պարբերություն 1-ում նշված «լավ կառավարման սկզբունքներ» հասկացությունը մեկնաբանելիս կարող է հղում կատարվել սպորտում լավ կառավարման սկզբունքների վերաբերյալ անդամ պետությունների Նախարարների հանձնաժողովի Rec (2005) 8 առաջարկությանը: Սույն Կոնվենցիայի նպատակների համար այդ սկզբունքները ներառում են, ի թիվս այլ բաների, ֆինանսական, վարչական հարցերի և ժողովրդավարական կառույցների թափանցիկ վարույթի ապահովում:

76. Պարբերություն 1-ը կոչ է անում կանխել մրցման շահագրգիռ կողմերի միջև շահերի բախումը՝ առաջարկելով, որ նրանց արգելվի կատարել խաղաղություններ մարզական մրցումներին, որոնց իրենք մասնակցում են և ներքին տեղեկության չարաշահումը կամ տարածումը: Սեփական մրցմանը խաղաղությամբ վերաբերյալ խրախուսված արգելքը վերաբերում է մրցումներին, որում շահագրգիռ կողմերը անմիջականորեն ներգրավված են և ներկայացնում են նման արգելքի կիրառման նվազագույն շրջանակը: Մարզական կազմակերպությունները և Կողմերը կարող են երկարաձգել այս արգելքը բոլոր մրցումները մրցաշարում ներառելու համար (օրինակ՝ առաջնությունը) կամ իրադարձությունը (օրինակ՝ օլիմպիական խաղերը), որին մասնակցում են մրցման շահագրգիռ կողմերը: Սեփական մրցմանը խաղաղությամբ կատարելու արգելքը արդեն մի շարք ազգային և միջազգային ֆեդերացիաների կարգապահական կանոնակարգի մաս է:

77. Հոդվածը 7.1.բ-ն նախատեսում է, որ մարզական կազմակերպությունները պետք է հաշվի առնեն կանոնների ընդունումը՝ հաստատելու համար, որ իրենք հարգում են իրենց պայմանագրային, կանոնադրական և այլ պարտավորությունները: Սա այն դեպքն է, օրինակ, երբ այն երկրներում, որոնք ունեն հավաստագրման համակարգ, ակումբներից պահանջվում է իրականացնել որոշակի չափանիշներ մրցումներին մասնակցելու նպատակով: Նման համակարգը կարող է օգտագործվել՝ ստիպելու համար ակումբներին կատարել իրենց պարտավորությունները մարզիկների նկատմամբ, ի թիվս այլոց: Այլ մեխանիզմներ կարող են նախատեսվել պայմանագրային, կանոնադրական և այլ պարտավորությունների համապատասխանությունը ապահովելու համար: Նպատակը մարզական կազմակերպություններին և պրոֆեսիոնալ մարզիկներին պատշաճ պայմաններով ապահովելն է, որին ուղղված է նրանց գործունեությունը:

78. Պարբերություն 1.գ-ն նշում է, որ որոշակի վարքագիծ ցույց տալու որևէ մոտեցման կամ շարժառիթի դեպքում մրցման շահագրգիռ կողմերից պետք է պահանջեն անմիջապես հաղորդել ողջ մանրամասները: Այս պահանջը ներառում է «ցանկացած մոտեցում կամ խթան, որը կարող է համարվել մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ կանոնների խախտում»: Դրանց վերաբերող կանոնները կարող են լինել օրենքով սահմանված դրույթները, ինչպես նաև մարզական կազմակերպությունների կամ մրցման կազմակերպիչների կողմից ընդունված նորմատիվ իրավական ակտերը: Այս դրույթը սահմանում է մարզական շարժման ներքին կանոնը, որն ընդգրկում է մի շարք իրավախախտումներ՝ հիմնականում կարգապահական: Դա մարզական կազմակերպությունների համար է, որոնք մտադիր են որոշել այն, թե ինչ կարգով և որ մարմինը կամ անձը պետք է պատասխանատու լինի տեղեկության հավաքման և հետագա գործողությունների ձեռնարկման համար (օրինակ՝ կարգապահական հարցումը,

կարգապահական վարույթը, ուղղորդումը դեպի դատարաններ, ինչպես նաև և ուղղորդումը դեպի ազգային պլատֆորմը): Բազմաթիվ ազգային և միջազգային մարզական կազմակերպություններ արդեն ներառել են այս կանոնը իրենց կարգապահական կանոնակարգերում:

79. Հոդված 7-ի 2-րդ պարբերությունը պարունակում է միջոցներ, որոնցով մարզական կազմակերպություններին խրախուսում են ընդունել և որոնք կարող են իրականացվել ընթացակարգերի, քաղաքականության, պրակտիկայի կամ նույնիսկ կանոնակարգերի միջոցով:

80. 2-րդ պարբերությունը կոչ է անում ներդնել մարզական մրցումների մեքենայությունների վտանքի ենթակա ամուր և արդյունավետ վերահսկում: Նման վերահսկողության գործընթացները ներառում են անհրաժեշտ փորձաքննության ձեռքբերման համար դրույթներ՝ գնահատելու և հետևելու խաղադրույքների վերահսկման համակարգերի կողմից արված նախազգուշացումներին, ինչպես նաև մարզական փորձագետների հետ մարզական միջոցառումների վերահսկողության համար (օրինակ՝ ներկայացուցիչները, կառավարիչները և մրցավար տեսուչները): Այս գործնական հսկումը ինքնին չի ենթադրում որևէ հրապարակային բացահայտում:

81. Պարբերություն 2.բ-ն սահմանում է, որ մարզական կազմակերպությունների ուշադրությունը մարզական մրցումների մեքենայությունների հետ կապված կասկածելի գործունեությամբ զրավելու դեպքում (հատկապես որպես 1.գ պարբերության համաձայն ստացած հաշվետվությունների արդյունք կամ ներքին կարգապահական հարցումների), վերջիններս պետք է տեղեկացնեն համապատասխան պետական մարմիններին և/կամ ազգային պլատֆորմներին: Այս համատեքստում «մարզական մրցումների մեքենայությունների հետ կապված» արտահայտությունը պետք է ներառի առնվազն գործողություններ, որոնք կարող են կազմել հանցագործություններ: Սակայն, նրանք կարող են նաև ներառել այլ կասկածելի գործողություններ կամ տեղեկություն վարքագծի մասին, որը չնայած քրեական հանցագործություն չէ, կարող է ձևավորել փոխանակման տեղեկատվության առարկա (ազգային պլատֆորմի միջոցով) այլ մարմինների կամ կազմակերպությունների հետ, երկրի ներսում կամ արտերկրում:

82. 2.գ պարբերությունը նշում է մրցման շահագրգիռ կողմերին տեղեկություն տրամադրելու հնարավորության արդյունավետ մեխանիզմները: Այդ մեխանիզմները, ի լրումն հաշվետու պահանջի, սահմանված են 1.գ պարբերությունում: Արդյունավետության համար նրանք պետք է մրցման շահագրգիռ կողմերին հնարավորություն տան գործունեության մասին գաղտնի հաղորդելու: Տեղեկատվություն ստացողը պետք է լինի առավելագույնս հուսալի և ազնիվ: Մասնավորապես, նրանք չպետք է իրենք ներգրավված լինեն մրցման մեջ (օրինակ՝ ակումբի ղեկավարները): Նման մեխանիզմներ կարող են ներառել, օրինակ, հեռախոսային թեժ գիծը, բջջային դիմումը, անկախ տեղը, անկախ ու վստահելի մարդու իրավունքների պաշտպանը գաղտնիության պարտավորությամբ կամ գործունեության մասին հայտնելու կամ դատավարության ժամանակ անանուն մնալու հնարավորությամբ: Նրանք նաև կներառեն միջոցներ, որոնք մարզական

կազմակերպությունների պատասխանատվության տակ են և որոնք նախատեսված են պաշտպանելու իրազեկողներին, ովքեր զեկուցել են կասկածելի գործունեության մասին մարզական կազմակերպության իրավասու մարմիններին կամ իշխանություններին (օրինակ՝ անանուությունը, պաշտպանությունը ընդդեմ անարդարացի հեռացման և աջակցությունը նրանց հետագա կարիերային):

83. Մրցման շահագրգիռ կողմերը, այդ թվում՝ երիտասարդ մարզիկները, պետք է բավարար չափով տեղյակ պահվեն մարզական մրցումների մեքենայությունների հարցի վերաբերյալ (պարբերություն 2.դ): Դա կարող է կատարվել, օրինակ, մարզական կազմակերպությունների կամ խաղացողների միությունների կողմից նախատեսվող կրթության և ուսուցման միջոցով:

84. Նշվում է, որ աջակիցները, թեև ոչ «մրցման շահագրգիռ կողմերը»-ի խիստ իմաստով, պետք է այնուամենայնիվ տեղեկացված և ներգրավված լինեն մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարում:

85. 2.ե պարբերության համաձայն մարզական կազմակերպություններին նույնպես պետք է խնդրել հետաձգել պաշտոնյաների նշանակումը, մինչև մրցմանը նախորդող վերջին հնարավոր փուլը: Օրինակ սա կարող է օգնել պաշտպանների ազնվությունը:

86. Մարզական կազմակերպությունների կողմից կիրառվող կարգապահական տույժերի ընդունումը և իրականացումը, ինչպիսին է ժամանակավոր կասեցումը այլ մարզական միջոցառումներից, պետք է իրականացվի համաձայն ներպետական օրենսդրության: Դա ներառում է, մասնավորապես, մարդու իրավունքները հարգելը և համամասնության սկզբունքը, ինչպես ավելի վաղ արդեն նշվել է Կոնվենցիայում:

87. Այս կարգապահական ընթացակարգերը պետք է հարգեն միջազգային մակարդակով ճանաչված իրավունքի ընդհանուր սկզբունքները և երաշխավորեն կասկածվող մարզիկների հիմնարար իրավունքները: Ըստ այդ սկզբունքների, որոնք վերահաստատել են 135 Կոնվենցիայում, հետաքննության մարմինը պետք է առանձնացված լինի կարգապահական մարմնից: Կասկածվողները իրավունք ունեն արդար դատավարության, օգնության կամ ներկայացված լինելու, և այնտեղ պետք է լինեն բողոքարկման իրավունքը թույլ տվող պարզ և կիրառվող դրույթներ, ինչը ենթադրում է, որ մարզական կազմակերպությունների կողմից կիրառվող կարգապահական տույժերը պետք է ենթարկվեն նաև դատարանում բողոքարկման կամ արբիտրաժային մարմնում:

88. Մարզական կազմակերպությունների կողմից կիրառված ցանկացած կարգապահական պատժամիջոց պետք է լինի փոխադարձ ճանաչման ընթացակարգերի առարկա արտասահմանյան մարզական ֆեդերացիաների և միջազգային ֆեդերացիաների կողմից: Նման փոխադարձ ճանաչումը կախված է միջազգային մարզական կազմակերպությունների կարգապահական տույժերի և միջոցների իրականացման վերաբերյալ կանոններից: Այս դրույթը ոգեշնչված էր խթանիչների դեմ պայքարում կիրառվող չափորոշիչներից:

89. 7.4 պարբերությունը նախատեսում է, որ կարգապահական պատասխանատվությունը որևէ կերպ չի բացառում որևէ քրեական, քաղաքացիական կամ վարչական պատասխանատվությունը պետական դատական պատժամիջոցների շրջանակներում: Մարզական կարգապահական տույժերը գտնվում են քրեական իրավունքի տարբեր իրավասության շրջանակներում և պայմանավորված են կիրառվող առանձին չափանիշներով՝ համաձայն ընթացակարգի և այլ տեսակի ապացույցների: Բացի այդ, կարգապահական տույժերը չպետք է դասակարգվեն որպես քրեական պատժամիջոցներ: Հետևաբար, «երկու անգամ նույն բանի համար» սկզբունքը չի բացառում, որ արարքը պատժելի է և՛ կարգապահական, և՛ քրեական դատարաններում: Նույն արարքը կարող է պատժվել կարգապահական կարգով քրեական իրավունքի շրջանակից դուրս կամ պատժվել քրեորեն՝ առանց կարգապահական տույժեր կրելու:

Հոդված 8 - Մարզական կազմակերպությունների ֆինանսավորան վերաբերյալ միջոցառումները

90. Հոդված 8-ը վերաբերում է մարզական կազմակերպությունների ֆինանսական թափանցիկության ապահովմանն ուղղված միջոցառումներին և Կողմերի կողմից այդ կազմակերպություններին մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարում ցուցաբերած ֆինանսական աջակցությանը: Հոդվածը նաև նախատեսում է մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի վերաբերյալ կանոնակարգերը չհարգելու պարագայում մարզական կազմակերպություններից և մարզական մրցումների մեքենայությունների համար տույժի ենթարկված մրցումների շահառուներից ֆինանսական (կամ այլ) աջակցության վերադարձի հնարավորություն:

91. Հոդվածի 1-ը կոչ է անում մարզական կազմակերպություններին Կողմի կողմից ֆինանսական աջակցության ցուցաբերման ժամանակ ֆինանսավորման վերաբերյալ պատշաճ թափանցիկության: Այս դրույթը կապված է ոչ թե հասարակական միջոցների օգտագործման հետ, այլ թափանցիկության տեսակի, որն ակնկալվում է կառավարման և ֆինանսավորման առումով (հաշիվների պատշաճ պահպանում՝ օրինակ ֆինանսավորման աղբյուրների բացահայտման միջոցով): «Կողմի կողմից ֆինանսապես աջակցվող» կազմակերպությունների պատշաճ թափանցիկությունը ապահովելու Կողմերի պարտավորությունը Կոնվենցիայով սահմանված նվազագույն չափանիշն է: Կողմերը, որոնց ազգային իրավական համակարգերը թույլ են տալիս կամ պահանջում են համեմատական թափանցիկություն կապված ավելի լայն խմբի կազմակերպությունների հետ, կարող են կիրառել այն: Այդուհանդերձ, որոշ Կողմեր չեն կարող հասնել ավելի լայն թափանցիկության՝ իրենց իրավական համակարգի կողմից պարտադրված սահմանափակումների պատճառով:

92. Հաշվի առնելով, որ հասարակական մարզական կազմակերպությունները առանցքային դեր են խաղում մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարում, 2-րդ պարբերությունը խնդրում է կառավարություններին դիտարկել մարզական կազմակերպություններին աջակցելու հնարավորությունը, անհրաժեշտության դեպքում, օրինակ՝ մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի համապատասխան

մեխանիզմների ֆինանսավորման միջոցով: Աջակցության որևէ ձևը մնում է Կողմերի հայեցողությանը: Դա կարող է լինել աջակցություն ուղղակի սուբսիդիաների կամ դրամաշնորհների միջոցի օրինակով կամ կազմակերպությունների կողմից կազմակերպություններին տրվող ընդհանուր սուբսիդիաները կամ դրամաշնորհները որոշելիս մարզական կազմակերպությունների կողմից ներդրած որևէ նման մեխանիզմների և ջանքերի ծախսերը հաշվի առնելու միջոցով:

93. Համաձայն 3-րդ կետի՝ անհրաժեշտության դեպքում յուրաքանչյուր Կողմից պահանջվում է տույժերի կիրառման ընթացքում նախատեսել ֆինանսական աջակցության հետ կանչում կամ հրավեր մարզական կազմակերպություններին՝ հետ կանչելու ֆինանսական աջակցությունը մրցման շահագրգիռ կողմերից մարզական մրցումների մեքենայությունների համար: Սույն պարբերությունը արտացոլում է 135-րդ Կոնվենցիայի (հոդված 4.3.բ) նմանատիպ դրույթը: Կողմերը պետք է ունենան դրա հնարավոր կիրառումը լիազորող հիմք: Այս դրույթը պետք է իրականացվի օրինականության և համաչափության սկզբունքների համաձայն:

94. Վերջապես, 4-րդ հոդվածը հրավիրում է Կողմերին, անհրաժեշտության դեպքում, հետ վերցնել իրենց աջակցության որոշ կամ լրիվ մասը ցանկացած մարզական կազմակերպությունից, որը չի կարողանում արդյունավետ կերպով կիրառել մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի կանոնակարգը: Մատնանաշված է, որ այս դրույթը պետք է իրականացվի օրինականության և համաչափության սկզբունքների համաձայն:

Հոդված 9 - Խաղաղրույթների կարգավորման համար պատասխանատու մարմնի միջոցները կամ այլ պատասխանատու մարմին կամ մարմիններ

95. Մարզական կազմակերպությունների հետ մեկտեղ խաղաղրույթները կարգավորող մարմինները (կամ այլ պատասխանատու մարմիններ) առանցքային դեր ունեն մարզական կազմակերպությունների և մարզական խաղաղրույթների օպերատորների միջև տեղեկատվության փոխանակումների ապահովման և մարզական խաղաղրույթների օպերատորներին ղեկավարող կանոնների համակարգման, ինչպես նաև պարտավորություն այդ կանոնների համապատասխան վերահսկման գործում: Որոշակի գործառույթների իրականացումը պետք է կատարվի պետական մարմինների կողմից: Բոլոր մարզական խաղաղրույթների օպերատորների կողմից իրականացվող որոշ կանխարգելիչ միջոցառումների համակարգված կիրառումը պետք է ապահովվի պետական մարմնի կողմից: Նույն կերպ, տեղեկատվության որոշակի փոխանակման համակարգումը, համաձայն համապատասխան ազգային և միջազգային անհատական տվյալների պաշտպանության օրենքների ու չափանիշների, ինչպես սահմանված է Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածով և պահպանելով մարզական խաղաղրույթների օպերատորների և մարզական կազմակերպությունները օրինական շահերը՝ պետք է իրականացվի չեզոք անձի կամ հիմնարկի կողմից: Հոդված 9.1-ը պարտավորեցնում է յուրաքանչյուր Կողմի մարզական խաղաղրույթների կանոնակարգերի իրականացման համար պատասխանատու իրավասու մարմիններին պայքարել մարզական խաղաղրույթների հետ կապված մարզական

մրցումների մեքենայությունների դեմ՝ անհրաժեշտության դեպքում, այդ թվում նաև՝ «ա»-ից «ֆ» տառերով նշված միջոցների միջոցով:

96. Ընդհանուր առմամբ «կարգավորող մարմին» տերմինը վերաբերում է պետական մարմին կամ մարմինների, որոնց օրենքով հանձնարարվել է նպաստել ծառայության տրամադրմանը և շուկայի պատշաճ գործունեությանը, որում, ի շահ սպառողների, ներգրաված են հիմնականում բազմաթիվ մատակարարներ: Սույն Կոնվենցիայի շրջանակում «կարգավորող մարմինը» օգտագործվում է որպես ընդհանուր տերմին, որը նշանակում է մարզական խաղաղությունների շուկայի համար պատասխանատու իշխանություն: Այս անուղղակի հղումը մի քանի մատակարարներ ներառող շուկայական մոդելին չպետք է սպակոդմնորոշիչ լինի, քանի որ սույն Կոնվենցիան կոչված է կիրարկվելու անկախ շուկայի կազմակերպչական կառուցվածքից և նպատակ չունի արտահայտելու իր կարծիքը մրցումների խաղաղությունների շուկայի բացմանը կողմ կամ դեմ: Քննարկվող իշխանությունը հավասարապես կարող է լինել վերահսկող մարմին մենաշնորհային շուկայում գործող պետական վիճակախաղի համար կամ վերահսկման գործունեության համար պատասխանատու իշխանությունը այն դեպքերում, երբ արգելքը տեղային է: Այս իշխանությունները չեն սահմանում մարզական խաղաղությունների շուկայական կանոնների քաղաքականությունը, օրինակ՝ շուկայի բացումը, բայց պատասխանատու են դրա իրականացման համակարգման համար: Յուրաքանչյուր պետություն ինքը պետք է որոշի ինչպես իրականացվեն մարզական մրցումների վերահսկման պարտականությունները: Ավելին՝ նույն Կողմերի շրջանակներում կարող են գոյություն ունենալ մի քանի իշխանություններ այն դեպքերում, երբ մարզական խաղաղությունների շուկան կազմակերպված է ասոցիացված անձանց կամ դաշնային պետության մակարդակով կամ եթե պարտականությունները բաժանվում են մի քանի իշխանությունների միջև:

97. 1-ին պարբերությունը վերաբերում է սույն Կոնվենցիայի համաձայն սահմանված այլ իրավասու մարմինների կամ ազգային պլատֆորմի հետ և միջև անօրինական, անկանոն կամ կասկածելի մարզական խաղաղությունների և կանոնակարգի այլ խախտումների վերաբերյալ ժամանակին տեղեկատվության փոխանակմանը: Թեև այս դրույթը սահմանում է տեղեկատվության փոխանակման ներկայացման սկզբունքը, կարգավորող մարմինը կամ այլ պատասխանատու մարմինը կամ մարմինները իրավասու են անհատական հիմունքներով որոշելու նման փոխանակումների համապատասխանությունը և տրամադրվող տեղեկատվության տեսակը:

98. 1.բ պարբերությունը վերաբերում է անհրաժեշտության դեպքում մարզական խաղաղությունների մատակարարման սահմանափակմանը՝ որպես մարզական խաղաղությունների հետ կապված մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարելու համապատասխան միջոցի: Ակնկալվում է, որ այս սահմանափակումը կազդի ազգային մարզական կազմակերպությունների և մարզական խաղաղությունների օպերատորների հետ խորհրդակցությունից հետո: Այս դրույթը մասնավորապես սահմանում է, որ մարզական մրցումները, որոնք նախատեսված են 18 տարեկանից ցածր տարիք ունեցողների համար, և որտեղ կազմակերպչական պայմանները և/կամ

խաղաղորույթները մարզական առումով ոչ համարժեք են, չպետք է մարզական խաղաղորույթների կատարման ենթակա լինեն: Այսպես, նախագծի մշակման ընթացքում ընդգծվել է, որ 18 տարեկանից ցածր տարիք ունեցողների մասնակցությամբ մրցումների խաղաղորույթներ առաջարկելը նրանց մեքենայություններ իրականացնողի մոտեցման վտանգի տակ է դնում: «Որտեղ կազմակերպչական պայմանները և/կամ խաղաղորույթները մարզական առումով ոչ համարժեք են» արտահայտությունը ամենայն հավանականությամբ ներառում է ոչ պաշտոնական մրցումները, ինչպիսիք են ընկերական հանդիպումները, որոնք ազդեցության չունեն աղյուսակում կամ մարզական առումով քիչ հետաքրքրական են, հետևաբար ոչինչ վտանգված չէ, ինչը հեշտացնում է այդ մրցումների կեղծելը: Կոնվենցիայի հսկիչ հանձնաժողովը կարող է սահմանել չափանիշներ այս սահմանափակման համար Կողմերին ուղղված սույն Կոնվենցիայի հանձնարարականում:

99. Պարբերություն 1.գ-ն արձանագրում է, որ մրցման կազմակերպիչներին նախապես պետք է տրամադրվի տեղեկություն մարզական խաղաղորույթների արտադրանքի տեսակների և օբյեկտների վերաբերյալ: Նման տեղեկատվությունը սկզբունքորեն ներառում է օպերատորին, ինչպես նաև խաղաղորույթների տեսակը և օբյեկտը: Այն չի ներառում տեղեկատվություն գումարների, գործարքների, խաղաղորույթների ընդհանուր արժեքի կամ սպառողների ինքնության մասին: Մրցման կազմակերպիչներին տրամադրվող տեղեկատվության ճանապարհը կարող է որոշվել կարգավորող մարմնի կամ այլ պատասխանատու մարմնի կամ մարմինների կողմից: Նման տեղեկատվության նպատակն է աջակցել մրցման կազմակերպիչների ջանքերին՝ բացահայտելու և կառավարելու իրենց կողմից կազմակերպվող մարզական մրցումների մեքենայությունների ռիսկերը, մասնավորապես, երբ այդ ռիսկերը սահմանված են 5-րդ հոդվածի 1-ին պարբերությունում սահմանված ռիսկի գնահատման շրջանակներում: Դա թույլ է տալիս, օրինակ, մրցման կազմակերպիչներին կամ մարզական կազմակերպություններին ստեղծել արդյունավետ պայմանավորվածություններ մրցման ընթացքի վերահսկման համար, անհրաժեշտության դեպքում կապ ստեղծել խաղի ժամանակ անսովոր վարքի և ցանկացած խաղաղորույթի միջև, որոնք կարող են առաջարկված լինել քննարկվող մրցման վերաբերյալ:

100. 1.դ պարբերությունը վերաբերում է այն միջոցներին, որոնք պետք է ձեռնարկվեն՝ ապահովելու համար որոշակի շեմից վեր ֆինանսական ներհոսքի համար հետևելի վճարման միջոցների պարբերաբար օգտագործումը, որը պետք է սահմանվի յուրաքանչյուր Կողմի կողմից: Այս հետևելիությունը, որը թույլ է տալիս բացահայտել ուղարկողներին, հասցեատերերին ու այդ հոսքերի քանակը, կարող է կարևոր լինել հետաքննության առկայության կամ մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի, փողերի լվացման դեմ պայքարի կամ այլ խարդախ գործունեության դեպքերում:

101. 1.ե պարբերության համաձայն պատասխանատու մարմինը կամ մարմինները պետք է նաև ապահովեն համապատասխան մեխանիզմներով՝ համագործակցելով մարզական կառույցների հետ և անհրաժեշտության դեպքում մարզական կազմակերպությունների և մարզական խաղաղորույթների օպերատորների միջև՝ մրցման շահագրգիռ կողմերի կողմից իրենց մասնակցած մրցումներին խաղաղորույթներ կատարելը կանխելու համար: Մրցման շահագրգիռ կողմերին սեփական մրցումների ժամանակ խաղաղորույթ կատարել արգելելով

կանոնը պետք է ամրագրված լինի կարգապահական մակարդակով մարզական կազմակերպությունների կողմից (տե՛ս հոդված 7.1.ա-ն): Սույն կանոնի հետ համապատասխանության ապահովումը, սակայն, միայն մարզական կազմակերպությունների խնդիրը չէ: Յուրաքանչյուր Կողմ ունի որոշակի քանակությամբ ազատություն իրենց պայմանավորվածությունները կատարելիս:

102. 1.գ պարբերությունն արձանագրում է, որ խաղադրույքը, որի համապատասխան արվել է պատշաճ ծանուցում, կարող է կասեցվել, այսինքն՝ հետագա ոչ մի խաղադրույք կարող է չընդունվել քննարկվող օբյեկտի վերաբերյալ: Իրավասու մարմինը կարող է փոխանցել ծանուցման կառավարումը մասնագիտացված միավորման: Հոդվածը չի նշել, թե արդյոք նույն օբյեկտի վրա ավելի վաղ կատարված խաղադրույքները պետք է հնարավոր լինի անվավեր ճանաչել կամ անփոփոխ թողնել: Յուրաքանչյուր Կողմ ինքն է որոշում, թե ինչ կարգ պետք է լինի նման դեպքերում կախված գործող օրենքից: «Համապատասխան» նախազգուշացման հղումը նշանակում է, որ յուրաքանչյուր տեսակի նախազգուշացում անպայմանորեն չի հանգեցնում խաղադրույքների ավտոմատ կասեցման: Կողմերն են սահմանում, թե որ նախազգուշացումը կարող է գործարկել այս մեխանիզմը:

103. 2-րդ պարբերությունը պահանջում է Կողմերից հաղորդել գլխավոր քարտուղարին խաղադրույքներ կարգավորող մարմնի կամ այլ պատասխանատու մարմնի կամ մարմինների անունները և հասցեները: Նման ծանուցումների պրակտիկայի համաձայն կողմերից ակնկալվում է հաղորդել այս տեղեկությունը Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին ուղղված հայտարարության միջոցով ստորագրման պահին կամ վավերացման փաստաթուղթը ստեղծելու, ընդունման կամ հաստատման պահին: Նրանք հետագայում կարող են ցանկացած ժամանակ և նույն կերպ փոխել իրենց հայտարարության պայմանները:

Հոդված 10 - Մարզական խաղադրույքների օպերատորները

104. Մարզական խաղադրույքների օպերատորների համար սահմանված պահանջները նման են նրանց, որոնք օգտագործվում են մարզական շարժման համար: Այն զբաղվում է առաջին հերթին (1-ին պարբերություն) շահերի բախման կանխարգելման և խաղադրույքների արտադրանքի ապահովմանը ներգրավված ցանկացած ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձանց կողմից ներքին տեղեկատվության նենգափոխման հարցերով: Մասնավորապես, այն կոչ է անում Կողմերին սահմանափակումներ դնել՝

- մարզական խաղադրույքների արտադրանքում ներգրավված անձանց՝ իրենց արտադրանքի վրա խաղադրույք կատարելու վրա (պարբերություն 1.ա).
- մարզական կազմակերպության հովանավորի կամ մասնակի սեփականատիրոջ կողմից պաշտոնի չարաշահման վրա, որը հեշտացնում է մարզական մրցակցության մեքենայությունները կամ սխալ է օգտագործում ներքին տեղեկատվությունը (պարբերություն 1.բ)

- մրցման շահագրգիռ կողմերի վրա, որոնք, ներգրավված լինելով սեփական մրցումներում, կազմում են մրցման համար խաղաղրույքների գործակիցներ (պարբերություն 1.գ).

- մրցման խաղաղրույքների առաջարկի վրա, որտեղ մարզական խաղաղրույքների օպերատորը վերահսկում է մրցման կազմակերպչին կամ մրցման շահառուներից մեկին կամ ինքն է վերահսկվում մրցման կազմակերպչի կամ մրցման շահագրգիռ անձանց կողմից (պարբերություն 1.դ):

105. Պետք է նշել, որ 1.բ պարբերությունը չի ներդնում մարզական խաղաղրույքների օպերատորների կողմից մարզական հովանավորության արգելքը: Այս դրույթը, սակայն, կարևորում է շահերի բախման վտանգը, որը պետք է ճանաչվի իրավասու մարմինների կողմից և պատժվի չարաշահման դեպքերում: Չարաշահման այս ռիսկերը ներառում են իրենց՝ որպես հովանավոր, արտոնյալ դիրքի օգտագործումը, ինչը տալիս է առավելություն իրենց հաճախորդների նկատմամբ կամ մրցման ընթացքի վրա ազդելու ձգտումը:

106. Ըստ ընդունված սահմանման՝ շահերի բախումը ծագում է մի իրավիճակից, երբ անձը ունի անձնական հետաքրքրություն, ինչպիսին է ազդելը կամ թվացյալ ազդումը, իր կամ ուրիշի պաշտոնական պարտականությունների անաչառ և օբյեկտիվ կատարումը: Անձի անձնական շահը ներառում է ցանկացած առավելություն իր կամ ուրիշի, իր կամ ուրիշի ընտանիքի, հարազատների, ընկերների, անձանց կամ կազմակերպությունների համար, որոնց հետ նա ունի կամ ունեցել է բիզնես կամ քաղաքական հարաբերություններ: Այն ներառում է նաև ցանկացած պատասխանատվություն՝ թե՛ ֆինանսական թե՛ քաղաքացիական:

107. Այս սահմանումը, որը կարող է ծառայել որպես հղում շահերի բախման հայեցակարգը մեկնաբանելիս, մասնավորապես ուղղված է պետական պաշտոնյաներին անդամ պետությունների Նախարարների հանձնաժողովի պետական պաշտոնյաների վարքագծի կանոնների վերաբերյալ թիվ R (2000) 10 հանձնարարականում:

108. Պարբերություն 2-ը պահանջում է Կողմերից խրախուսել սեփականատերերի և աշխատակիցների շրջանում կրթության, ուսուցման և տեղեկատվության տարածման միջոցով մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի արդյունքների վերաբերյալ տեղեկացվածության մակարդակը բարձրացնելուն ուղղված ծրագրերի ներկայացումը մարզական խաղաղրույքների օպերատորների կողմից և նրանց միջոցով մարզական խաղաղրույքների օպերատորների միջազգային կազմակերպությունների կողմից:

109. Վերջապես, 3-րդ պարբերությունը պահանջում է Կողմերից ընդունել այնպիսի միջոցներ, որոնք անհրաժեշտ են պարտավորեցնելու համար մարզական խաղաղրույքների օպերատորներին անկանոն կամ կասկածելի մարզական խաղաղրույքների վերաբերյալ զեկուցել խաղաղրույքները կարգավորող մարմնին կամ այլ պատասխանատու մարմնին կամ մարմիններին և/կամ ազգային հարթակին: Ընդ որում, Կոնվենցիան չի կարող պարտավորեցնել ազգային պետական մարմիններին համագործակցել (օրինակ՝

տեղեկությունների փոխանակում) կազմակերպությունների հետ, որոնք անօրինական են համարվում:

Հոդված 11 - Ապօրինի մարզական խաղաղրույքների դեմ պայքարը

110. Ապօրինի մարզական խաղաղրույքների օպերատորները մարզական մրցումների մեքենայությունների ոլորտում վտանգավոր են, քանի որ նրանք կարող են գործել առանց որևէ վերահսկողության և կարող են չհամագործակցել մարզական շարժման հետ: Բացի այդ, մարզական խաղաղրույքների օպերատորները, որոնց գործունեությունը արգելված է իրենց հաճախորդների գտնվելու վայրի գործող օրենքի իրավասության համաձայն, կարող է չցանկանան տրամադրել այն տեղեկությունը, որը ցույց է տալիս իրենց գործունեության ապօրինի բնույթը: Այս երկու իրավիճակները բարդացնում են իրավասու մարմինների և մարզական կազմակերպությունների խնդիրը, որոնք դրա հետևանքով մեծ դժվարություններ ունեն բոլոր մարզական մրցումների հայտնաբերման հարցում, որոնք կարող են վտանգված լինել պայմանավորված խաղերի միջոցով և չունեն շուկայի ապօրինի հատվածի մասին լիարժեք տեղեկատվություն:

111. 11-րդ հոդվածը պահանջում է Կողմերից դիտարկել կիրառվող օրենսդրության համաձայն ապօրինի մարզական խաղաղրույքների դեմ պայքարելու համար ամենահարմար միջոցների ընտրությունը: Դրանով Կողմերը ազատ են աշխատեցնելու ֆիզիկական և առցանց օպերատորների մուտքի սահմանափակման ուղղակի և անուղղակի տարբեր եղանակները (պարբերություն ա), օրինակ՝ օպերատորներին փակելը, նրանց օրինական գործել ստիպելը կամ արգելափակել մուտքը նրանց կայքեր: Հոդված 11-ը նաև նախատեսում է, ուշադրություն դարձվի ապօրինի մարզական խաղաղրույքների օպերատորների և սպառողների միջև ֆինանսական հոսքերի արգելքի (պարբերություն բ), ինչպես նաև այդ նույն օպերատորների համար գովազդի արգելքի (կետ գ) և անօրինական մարզական խաղաղրույքների հետ կապված ռիսկերի վերաբերյալ սպառողների իրազեկվածությունը բարձրացնելու համար միջոցառումների ներդրման վրա (պարբերություն դ): Նման միջոցառումների ստույգ շրջանակը անհրաժեշտության դեպքում կսահմանվի յուրաքանչյուր Կողմի կողմից՝ համաձայն գործող օրենսդրության:

Գ Լ ՈՒ Խ III - ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒՄ

Հոդված 12 - Իրավասու պետական մարմինների, մարզական կազմակերպությունների և մարզական խաղաղրույքների օպերատորների միջև տեղեկատվության փոխանակում

112. Մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարը պահանջում է տեղեկատվության էական փոխանակումներ տարբեր հարցերի վերաբերյալ համապատասխան պետական մարմինների, այդ թվում՝ իրավապահ և դատական մարմինների, մարզական կազմակերպությունների, մրցումների կազմակերպիչների, մարզական խաղաղրույքների օպերատորների և ազգային հարթակների միջև: Համաձայն

12-րդ հոդվածի՝ Կողմերը պարտավորվում են աջակցել ներգրավված կողմերի միջև նման տեղեկատվության փոխանակմանը և ընդհանուր համագործակցությանը՝ համաձայն ներպետական օրենսդրությանը: Վերջինս, բնականաբար, ներառում է ներքին օրենքը, որը բխում է միջազգային իրավական փաստաթղթերի կատարումից և անհրաժեշտության դեպքում անմիջականորեն կիրառելի միջազգային պայմանագրերի դրույթներից: Մասնավորապես, պետք է հաշվի առնվեն անձնական տվյալների պաշտպանության և հետաքննությունների գաղտնիության վերաբերյալ չափանիշները: Այս դրույթը պահանջում է Կողմերից, համաձայն օրենքի, առաջարկել առավելագույն աջակցություն հարցով շահագրգռված այլ կողմերին և կազմակերպություններին՝ թույլ տալով ինքնաբերական տեղեկատվության փոխանակումը, այնտեղ, որտեղ հիմքեր կան ենթադրելու, որ սույն Կոնվենցիայի հետ կապված հանցագործությունները կամ օրինախախտումները արդեն կատարվել են և տրամադրելով ազգային, օտարերկրյա կամ միջազգային մարմնին ըստ պահանջի անհրաժեշտ տեղեկատվություն, որը նրանք խնդրում են: Սույն հոդվածի ձևակերպումը տալիս է Կողմերին հայեցողության սահմաններ: Սույն դրույթը չի ներառում խիստ պահանջ հաղորդելու տեղեկատվության առանձին տեսակներ, բայց ապահովում է այդ փոխանակումների նպատակի ուղեցույցը:

113. Այս տեղեկատվության փոխանակման հեշտացումը պահանջում է մեխանիզմների ստեղծում յուրաքանչյուր տեսակի շահագրգիռ կողմերի կողմից հավաքված համապատասխան տեղեկությունը հաղորդելու համար, որտեղ այդպիսի տեղեկատվությունը կարող է աջակցել 5-րդ հոդվածում նշված ռիսկերի գնահատման կազմակերպմանը և, մասնավորապես, մրցման կազմակերպիչների խաղադրույթների արտադրանքի տեսակների և օբյեկտի մասին ընդլայնված տեղեկատվության տրամադրմանը և մարզական մրցումների վերաբերյալ հետաքննությունների կամ դատական վարույթի հարուցմանը կամ իրականացմանը (պարբերություն 1): «Համապատասխան տեղեկատվություն» կարող է նշանակել շահագրգիռ կողմերի կողմից հավաքված ցանկացած տեղեկատվություն, որը կարող է հետաքրքրել այլ շահագրգիռ կողմի մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարում իր ներգրավվածության համատեքստում: Նման տեղեկատվությունը կարող է լինել, օրինակ, տվյալ մրցման համար գրանցված խաղադրույթների ծավալը, անսովոր փոփոխությունը գործակիցներում կամ անկանոն խաղադրույթներ կատարող անձանց աշխարհագրական դիրքը: Այն կարող է նաև ներառել մրցումից ստացված մեքենայությունների մասին լուրերը: Շահագրգիռ կողմերը կարող են քննարկել այդպիսի համապատասխան տեղեկության տեսակը համատեղ սահմանելու հարցը:

114. Հարկ եղած դեպքում մարմինը կամ կազմակերպությունը, որը ստանում է նման տեղեկություն պետք է տեղեկացնի այն կազմակերպությանը, որը փոխանակել է հաղորդակցությանը հաջորդող տեղեկատվությունը (պարբերություն 2): Ներպետական օրենսդրությունը, այնուամենայնիվ, կարող է պարտադրել սահմանափակումներ: Օրինակ, մի դատախազություն, որը քրեական գործ է հետաքննում մասնավոր կազմակերպությունների կողմից տրամադրված տեղեկատվության հիման վրա, չի կարող փոխանցել որոշակի տեղեկատվություն այդ կազմակերպությունների գործի մասին քննության կամ քրեական հետապնդման գաղտնիության պատճառով:

115. Ինչ վերաբերում է անօրինական խաղաղությունների դեմ պայքարին, յուրաքանչյուր Կողմ պետք է ուսումնասիրի զարգացման կամ համագործակցության և տեղեկատվության փոխանակման բարձրացման հնարավոր ուղիները, ինչպես սահմանված է Կոնվենցիայի 12-րդ հոդվածում (պարբերություն 3): Օրինակ, ցանկացած Կողմ, որը հայտնաբերել է մարզական խաղաղությունների օպերատորի, որն առաջարկում է խաղացողի տեղակայման վայրում տվյալ իրավական համակարգում գործող օրենսդրությանը հակասող ծառայություններ, կարող է ծանուցել շահագրգիռ հնարավոր այլ Կողմերին:

116. Հղումը Սույն Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածին հիշեցնում է, որ տեղեկատվության փոխանակումը կարող է վերաբերել անհատական տվյալներին, և որ պետք է հարգել պաշտպանության մասին համապատասխան օրենքներն և ստանդարտները:

Հոդված 13 - Ազգային հարթակ

117. Հոդված 13-ը ապահովում է ազգային հարթակի նույնականացումը, որը պատասխանատու է յուրաքանչյուր Կողմի կողմից մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի համար:

118. Ազգային պլատֆորմի գործառույթը կատարող մարմնի ստեղծումը կկատարվի ներպետական օրենսդրության համաձայն և Կողմերի հայեցողությամբ՝ հաշվի առնելով գոյություն ունեցող կառույցները և ազգային վարչական գործառույթների բաշխումը: Հասարակական մարմինը կապահովի չեզոք շրջանակ տարբեր ոլորտների մասնավոր շահագրգիռ անձանց միջև համագործակցության համար և համապատասխան շրջանակ տեղեկատվության փոխանակման հարմար: Հետևաբար, ազգային հարթակները նույնպես անուղղակիորեն ներառվում են «իրավասու պետական մարմիններ»-ին կատարած ընդհանուր հղումներում: Սակայն, այս հատկությունը ուղղակիորեն նշված չէ Կոնվենցիայի դրույթներում՝ Կողմերին իրենց հարթակը հայտնաբերելու համար հայեցողության սահման տալու նպատակով:

119. Ազգային հարթակը ծառայում է որպես տեղեկատվական կոնտրոն, որը հավաքում և տարածում է մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի վերաբերյալ համապատասխան տեղեկատվությունը համապատասխան կազմակերպության և իշխանությունների միջև (պարբերություն 1.ա):

120. Մասնավորապես, ազգային հարթակը պատասխանատու է շահագրգիռ Կողմի տարածքում տեղի ունեցող մարզական մրցումների վրա կատարված անկանոն և կասկածելի խաղաղությունների վերաբերյալ տեղեկատվության ստացման, կենտրոնացման ու վերլուծության և, անհրաժեշտության դեպքում, ծանուցումների կատարման (պարբերություն 1.գ) և օրենսդրության հնարավոր խախտումների կամ մարզական կանոնակարգերի հետ կապված պետական մարմիններին, մարզական կազմակերպություններին և/կամ մարզական խաղաղությունների օպերատորներին տեղեկատվության հաղորդման համար (պարբերություն 1.դ): Տեղեկատվությունը կարող է, օրինակ, վերաբերել մրցման մեջ կամ անկանոն կամ կասկածելի խաղաղությունների

կատարման մեջ ներգրավված անձի կողմից խաղաղույթների կատարմանը: Այնուամենայնիվ, այս հոդվածը չի ներառում տեղեկատվության որոշակի փոխանցման խիստ պահանջ:

121. Ազգային հարթակը, որի անվանումը և հասցեն յուրաքանչյուր Կողմ պետք է հաղորդի Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին (պարբերություն 2), պատասխանատու է ազգային մակարդակով մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի համակարգման համար (պարբերություն 1.բ) և պետք է համագործակցի ազգային և միջազգային մակարդակով բոլոր կազմակերպությունների և համապատասխան մարմինների հետ, այդ թվում՝ այլ պետությունների ազգային հարթակների հետ (պարբերություն 1.ե): Սա կարող է ներառել հանրային տեղեկատվության տարածման համակարգումը: Հաշվի առնելով մարզական մրցումների մեքենայությունների հետ կապված ռիսկերի անդրազգային բնույթը՝ շատ կարևոր է, որ Կողմերի միջև տեղեկությունը արագ փոխանակվի:

122. Եթե փոխանակված տեղեկատվությունը պարունակում է անհատական տվյալներ, ապա այն պետք է ազգային և միջազգային անձնական տվյալների պաշտպանության օրենքներին և չափանիշներին համապատասխան գործընթացի առարկա լինի, ինչպես սահմանված է կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածում, մասնավորապես, 108-րդ Կոնվենցիայի համաձայն սահմանվածները:

123. 2-րդ պարբերությունը պահանջում է Կողմերից հաղորդել գլխավոր քարտուղարին ազգային քաղաքական ծրագրերի անունները և հասցեները: Նման ծանուցումների պրակտիկայի համաձայն Կողմերից ակնկալվում է հաղորդել այս տեղեկությունը Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարին ուղղված հայտարարության միջոցով ստորագրման պահին կամ վավերացման փաստաթուղթը ստեղծելու, ընդունելու կամ հաստատելու պահին: Նրանք հետագայում կարող են ցանկացած ժամանակ և նույն կերպ փոխել իրենց հայտարարության պայմանները:

Հոդված 14 - Անհատական տվյալների պաշտպանություն

124. Մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարը վերաբերում է բազմաթիվ գործունեության ոլորտների՝ վարչական համագործակցություն, սպառողների շահերի պաշտպանություն, երեխաների պաշտպանություն, կեղծիքներ և փողերի լվացման դեմ պայքար, ինքնության գողության և կիրքերհանցագործությունների այլ ձևերի դեմ պայքար, խաղային սարքավորումների անվտանգության ապահովում, սպորտի ամբողջականության պաշտպանություն և պայմանավորված խաղերի դեմ պայքար: Ավելին՝ դրույթը ստեղծվել է բազմաթիվ սուբյեկտների միջև տեղեկատվության փոխանակման համար (պետական մարմինների, առցանց խաղաղույթների օպերատորների, մարզական կազմակերպությունների լայն իմաստով՝ ազգային, դաշնային ու միջազգային և մրցման կազմակերպիչների): Ուստի անհատական տվյալների պաշտպանության ապահովումը կարևոր է:

125. Հողված 14-ի համաձայն Կողմերը պարտավորվում են հետևել (ազգային և միջազգային) անհատական տվյալների պաշտպանության համապատասխան օրենքներին ու չափանիշներին՝ մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարին ուղղված անհրաժեշտ միջոցառումների կազմման ժամանակ, մասնավորապես, երբ պետական մարմինների և կազմակերպությունների միջև տեղեկատվության փոխանակումը ընդգրկված է Կոնվենցիայով: Միջազգային մակարդակում տվյալների պաշտպանության չափորոշիչները սահմանված են մասնավորապես 108-րդ Կոնվենցիայում և դրան վերաբերող 2001 թ. վերահսկող մարմիններին ու անդրսահմանային տվյալների հոսքի վերաբերյալ արձանագրության մեջ (2002, ETS N 181): Սույն Կոնվենցիայի իրականացումը չի կարող որևէ կերպ խոչընդոտել Կողմերի կողմից վավերացված 108-րդ Կոնվենցիայի իրականացմանը:

126. Պարբերություն 2-ը սահմանում է 1-ին պարբերությունում անուղղակիորեն նշված հիմնական սկզբունքները: Օրինականության, համարժեքության, համապատասխանության և ճշտության սկզբունքները կարգավորում են անհատական տվյալների հավաքումը, մշակումը և փոխանակումը: Անհատական տվյալների մշակումը (ընդհանուր տերմին, որն ընդգրկում է տվյալների հավաքումը, գրանցումը, փոփոխումը և փոխանակումը), իրականում կենսական գործիք է միջազգային համագործակցության համար, որի վրա պետք է հիմնված լինի մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարը:

127. Հաշվի առնելով, որ մարզական մրցումների կազմակերպումը և մարզական խաղադրույքների օպերատորների գործունեությունը առաջացնում է մեծ ծավալի անհատական տվյալներ, վտանգ կա, որ այդ փոխանակված տվյալները ներառում են տվյալներ, որոնք դուրս են գալիս հետապնդած նպատակների շրջանակից, կամ տվյալները պահվում են ավելի քան անհրաժեշտ է: Ուստի 3-րդ պարբերությունը նախատեսում է, որ Կողմերը պետք է անցկացնեն օրենսդրությունը այնպես, որ շահագրգիռ կողմերը երաշխավորեն, որ տվյալները փոխանակվում են բացառապես Կոնվենցիայի նպատակների համար, և որ տվյալների փոխանակումը դուրս չի գալիս խիստ նվազագույնի շրջանակից, որն անհրաժեշտ է փոխանակման համար առաջադրված նպատակների հետապնդման համար: Կողմերը կարող են ցանկանալ դիտարկել խորհրդատվական հանձնաժողովների ստեղծման հարցը, որոնք ներառում են ազգային մակարդակի տարբեր շահագրգիռ կողմերի և անհատական տվյալների պաշտպանության մասնագետների՝ պայմանավորվելու համար փոխանակվող տվյալների տեսակի և նրանց պահպանման ժամանակի վերաբերյալ, որպես՝ այդ պահանջների անվտանգությանը և ամբողջականությանն ուղղված, իսկ ավելի լայն իմաստով, շահագրգիռ կողմերի միջև համագործակցության արդյունավետությունը բարելավելու և անհատական տվյալների օգտագործման ձևի առումով ավելի մեծ պաշտպանության ապահովման միջոց:

128. Վերջապես, 4-րդ պարբերության համաձայն, Կողմերը պետք է խրախուսեն շահագրգիռ կողմերին ապահովելու տվյալների անվտանգությունը, համակարգչային համակարգերի ամբողջականությունը և հասանելիությունը ու նրանց օգտատերերի նույնականացումը: Համակարգերի և փոխանակումների անվտանգությունը կարող է նաև բարդ խնդիր լինել, քանի որ ընդհանուր մեխանիզմը միայն այնքան է անվտանգ, ինչքան

շահագրգիռ կողմերի կողմից ընդունված անվտանգության ամենացածր մակարդակը: Հետևաբար 14-րդ հոդվածի 4-րդ պարբերությունը պահանջում է յուրաքանչյուր Կողմից հրավիրել տարբեր շահագրգիռ կողմերի իրականացնել տեխնիկական միջոցներ, որոնք անհրաժեշտ են փոխանակված տվյալների անվտանգության ապահովման և նրանց հուսալիության ու ամբողջականության երաշխավորման համար, ինչպես նաև համակարգերի առկայության ու ամբողջականության և նրանց օգտատերերի բացահայտման համար: Խորհրդատվական հանձնաժողովներին կարելի է հանձնարարել ստուգել համակարգերի և փոխանակումների անվտանգությունը:

Գ Լ ՈՒ Խ IV Հատուկ քրեական օրենսդրություն և օրենքի կիրառման համագործակցություն

Հոդված 15 - Մարզական մրցումների մեքենայությունների վերաբերյալ հանցագործություններ

129. 15-րդ և 18-րդ հոդվածների նպատակն է վստահ համոզվել, որ Կողմերի ներքին օրենսդրությունը ներառում է մարզական մրցումների մեքենայությունների հարցը, այնպես որ՝ մարզական մրցումների մեքենայությունները կարող են պատժվել ամբողջ լրջությամբ, եթե նրանք պարունակում են որոշակի վարքագիծ:

130. Կոնվենցիայի 15-րդ հոդվածի նպատակն է համոզվել, որ մարզական մրցումների մեքենայությունները կարող են քրեորեն պատժվել, երբ դրանք ներառում են հարկադրանք, կաշառակերություն կամ խարդախության, ինչպես սահմանված է ներպետական օրենսդրությամբ: Այն չի պահանջում մարզական մրցումների մեքենայությունների համար կոնկրետ և միասնական իրավախախտման սահմանում: Կախված առկա հանցագործությունների սահմանումից և դրան առնչվող նախադեպային իրավունքից՝ Կողմերը կարող են որոշել հիմնվել գործող ընդհանուր քրեական օրենսդրության վրա (օրինակ՝ շորթում, կաշառակերություն կամ խարդախության) կամ ստեղծել նոր իրավախախտումներ (օրինակ՝ մարզական մրցումների մեքենայությունները), որպեսզի դրան վերաբերվող վարքագիծը (մեքենայությունների այլընտրանքը, որը ներառում է հարկադրանք, կաշառակերություն կամ խարդախության) ներառվի պատշաճ կերպով: Սա նշանակում է, որ եթե նշված գործողությունները քրեորեն պատժելի են իրավախախտումներից որևէ մեկով, ապա պարտադիր չէ քրեականացնել դրանք (դրանցից մեկը) մյուսների կողմից նույնպես:

131. Մարզական մրցումների մեքենայությունները հասկանում ենք այստեղ այնպես, ինչպես սահմանված է սույն Կոնվենցիայի 3.4 հոդվածով: Այնքանով, որքանով մարզական մրցումների մեքենայությունների հետ կապված քրեական հանցագործությունների սահմանումը վերաբերում է մարզական մրցումների մեքենայությունների այն սահմանմանը, որն ինքնին ներառում է մտադրության տարր, նման տարրն անհրաժեշտ է այդ հանցագործությունները բնորոշելու համար:

132. Մարզական միջոցառումների մեքենայություններին վերաբերող որոշ գործողություններ սկզբունքորեն արդեն ընդգրկված են առկա քրեական հանցագործությունների մեջ: Սա կարող է կիրառվել այնպիսի գործողությունների վրա, ինչպիսիք են շորթումը, շանտաժը, թունավորումը կամ բռնությունը, որոնց մրցակցության շահագրգիռ կողմերը, մարզիկները և այլք, ու նրանց շրջապատողները կարող են ենթարկվել: Նման գործողությունները, որոնք կարող են նկարագրվել «հարկադրանք» ընդհանուր տերմինով, ներառված են առկա հանցագործություններում: Սակայն այս հղումը հիշեցում է, որ նման վարքագիծը որոշակի մարզական մրցումների մեքենայություններում կիրառվող մեթոդներից մեկն է:

133. Կաշառակերության դրսևորումները հաճախակի են այն ժամանակ, երբ խոսքը վերաբերում է մարզական մրցումների մեքենայություններին: Օրինակ՝ ոչ պրոֆեսիոնալ մրցավարին կաշառք առաջարկելը (խաղի ընթացքի վրա հոգուտ մրցակցի ազդելու դիմաց, կամ ազդել մրցակցի վրա, որ պարտություն կրի տվյալ խաղում՝ փոխարենը հաջորդ մրցաշրջանում մեկ այլ թիմում խաղալու խոստման դիմաց) ներպետական օրենսդրության հետ կապված կարող է ստեղծել նման կոռուպցիոն դրսևորումներ:

134. Անկախ հարկադրանքի կամ կոռուպցիայի դրսևորումներից՝ մարզական մրցումների մեքենայությունները կարող են ազատորեն ուժի մեջ մտած համաձայնագրերի տեսք ստանալ: Նույնիսկ նման իրավիճակներում նրանք կարող են ընկնել խարդախության մասին ներպետական օրենքի տակ, մասնավորապես, երբ կա կեղծ մտադրություն առանց իրավունքի ապահովելու տնտեսական շահ իրավախախտի կամ երրորդ կողմի համար, ինչի հետևանքով առաջացել է մեկ այլ անձի գույքի կորուստ: Նման շահույթը կարող է լինել, օրինակ, այն պարգևավճարը, որը վճարվել է հաղթողի կողմից մրցման կազմակերպչին, ինչպես նաև այն պարգևավճարը, որը վճարվել է մրցակցին իր գործատուի կողմից կան համապատասխան մարզական մրցմանը խաղադրույքների կատարումից ստացված շահույթը կամ որակավորված ակումբի սեփականատիրոջ կողմից բաժնետոմսերի վաճառքի իրականացման հետևանքով ձեռք բերված կապիտալը: Խարդախ վարքի գոհերը, այսինքն՝ նրանք, ովքեր կորուստ են կրել համապատասխան կեղծ մեքենայությունների պատճառով, կարող են լինել, օրինակ, խաղադրույքներ կատարած այլ անձինք, հակառակորդ թիմը կամ եթե կիրառելի է, մարզական մրցման կազմակերպման համար պատասխանատու ազգային կամ միջազգային ֆեդերացիան:

Հոդված 16 - Մարզական մրցումների մեքենայությունների հետ կապված քրեական հանցագործություններից ստացված եկամուտների լվացում

135. 16-րդ հոդվածի 1-ին պարբերությունը պահանջում է Կողմերից ընդունել իրենց ներպետական օրենսդրության մեջ անհրաժեշտ միջոցներ, որպես քրեական հանցագործություններ, իրականացնել փողերի լվացման դրույթների ներառում, օրինակ, ստորև նշված երեք կոնվենցիաներից մեկում, երբ նախորդող հանցագործությունը, որը շահույթ է բերում, այս կոնվենցիայի 15-րդ և 17-րդ հոդվածներում նշվածներից մեկն է, և ցանկացած ժամանակ շորթման, կաշառակերության և խարդախության դեպքում:

136. Փողերի լվացում ներառող վարքագծի նոր սահմանում չստեղծելու համար Կոնվենցիան վերաբերում է երեք ավանդական սահմանումների, մասնավորապես դրանք են՝

- 198-րդ Կոնվենցիայի 9-րդ հոդված, 1-ին և 2-րդ պարբերություն

- Միացյալ ազգերի «Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ պայքարի կոնվենցիայի» 6-րդ հոդվածի 1-ին պարբերություն և

- Միացյալ ազգերի «Անդրազգային կաշառակերության դեմ պայքարի կոնվենցիայի» 23-րդ հոդված, 1-ին պարբերություն:

137. Շորթման, կաշառակերության և խարդախության հանցագործությունները ընդգրկված են 198-րդ Կոնվենցիայի 2-րդ հավելվածում, որը սահմանում է փողերի լվացմանը նախորդող հանցագործություն համարվող հանցագործությունների նվազագույն շարքը: Այս հանցագործությունները նույնպես ներառված են Ֆինանսական գործունեության աշխատանքային խմբի առաջարկություններում (FATF), որով սահմանվում են այս ոլորտի միջազգային չափանիշները:

138. Լվացումը, որի նպատակն է քողարկել հասույթի ապօրինի ծագումը, միշտ պահանջում է նախորդող հանցագործություն, որից նշված հասույթը ծագում է:

139. Ըստ այս սահմանման՝ վերը նշված կոնվենցիաների համաձայն «հիմնական հանցագործություն» արտահայտությունը նշանակում է այս կոնվենցիաներով սահմանված բոլոր հանցագործությունները, որոնց արդյունքում ստացվել են եկամուտներ, որոնք կարող են դառնալ հանցագործության առարկա կամ այլ կերպ ասած՝ եկամուտներ, որոնք ծնում են այդպիսի հանցագործություններ:

140. Տարիներ շարունակ փողերի լվացման դեմ ջանքերը կենտրոնացած են թմրանյութերի հետ կապված հանցագործությունների վրա, սակայն միջազգային վերջին փաստաթղթերը, այդ թվում՝ «Հանցագործություններից ստացված եկամուտների լվացման, հետախուզման, ազդրավման և բռնագրավման մասին» (1990, ETS N 141, այսուհետ՝ Կոնվենցիա 141) «198-րդ Կոնվենցիան» և «Ֆինանսական գործունեության աշխատանքային խմբի 40 առաջարկությունները» (FATF) ընդունում են, որ մի շարք հանցագործություններ (օրինակ՝ խարդախությունը, ահաբեկչությունը, գողացված ապրանքների և զենքի թրաֆիքինգը) կարող են բերել հասույթ, որը լվացման կարիք կունենա՝ հետագայում օրինական բիզնեսում վերամշակվելու միջոցով: 141-րդ Կոնվենցիան արդեն վերաբերում է ցանկացած քրեական գործունեության հետևանքով ստացված եկամուտներին, այդ թվում՝ կոռուպցիային, եթե Կողմը վերապահումով է ընդունել 6-րդ հոդվածը՝ դրանով իսկ սահմանափակելով հանցագործությունների իր շրջանակները որոշակի հանցագործություններից կամ հանցագործությունների տեսակներից: 141-րդ կոնվենցիայի հեղինակները զգացին, որ հաշվի առնելով կաշառակերության և փողերի լվացման միջև

հաստատված սերտ կապերը, Կոնվենցիայի կողմից նույնպես կոռուպցիոն եկամուտների լվացման քրեականացումը առաջնահերթ նշանակություն ունի:

141. 2-րդ պարբերությունը թույլ է տալիս Կողմերին որոշել ներառվող հանցագործությունների շարքը, որոնք կարող են որակվել նաև որպես նախորդող հանցագործություններ 1-ին պարբերությունում նշված յուրաքանչյուր կատեգորիայի տակ, որոշել թե ինչպես են նրանք սահմանելու այդ հանցագործությունները և որևէ որոշակի տարրերի բնույթը այդ հանցագործությունների համար, որոնք դարձնում են դրանք վտանգավոր՝ համաձայն իրենց ներպետական օրենսդրության:

142. Մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ Կոնվենցիայի 16-րդ հոդվածի 3-րդ պարբերության նպատակն է պահանջել Կողմերից քննարկել մարզական մրցումների մեքենայությունների հարցի ներառումը իրենց փողերի լվացման կանխարգելման շրջանակների մեջ: Այս կանխարգելման շրջանակը, որը ներառում է սպառողների նկատմամբ պատշաճ ջանասիրության, արձանագրությունների վարման և իրազեկելու պահանջները, համապատասխանում է այնպիսի միջոցառումների, ինչպիսիք են 198-րդ Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածում, «Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ» ՄԱԿ-ի կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածում կամ «ՄԱԿ-ը կոռուպցիայի դեմ» կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածում նշվածները: Նշվել է, որ 16.3 հոդվածը նյութաիրավական քրեական իրավունքի և իրավապահ համագործակցության դրույթ չէ: Սակայն այն պահվել է փողերի լվացման վերաբերյալ այլ դրույթների հետ միասին՝ միասնությունը ապահովելու համար:

Հոդված 17- Օժանդակություն և դրդում

143. 17-րդ հոդվածի նպատակն է որպես քրեական հանցագործություններ սահմանել Կոնվենցիայի 15-րդ հոդվածում ներառված իրավախախտումների իրականացման օժանդակությունը կամ դրդումը:

144. Օժանդակության և դրդման համար պատասխանատվություն առաջանում է այնտեղ, որտեղ սույն կոնվենցիայով նշված հանցանք կատարած անձը օժանդակություն է ստանում մեկ այլ անձից, որը գիտակցաբար օժանդակում և դրդում է՝ հանցագործության նախապատրաստմանը կամ իրականացմանը աջակցելու միջոցով: Ուստի օժանդակությունը և դրդումը պետք է կատարված լինեն դիտավորությամբ:

145. Այս դրույթը արտացոլում է ՄԱԿ-ի «Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ» կոնվենցիայի 5.1.բ հոդվածը, առ այն, որ Կոնվենցիայով նախատեսված իրավախախտումները տարածվում են այն կատարած ցանկացած անձի վրա, որն օժանդակում կամ դրդում է իրականացնելու հանցագործություն՝ աջակցության և խորհրդատվության միջոցով:

146. Մարզական մրցումների մեքենայությունները հաճախ իրականացվում են բազմաթիվ անհատներից կազմված կազմակերպված հանցավոր ցանցերի կողմից, որոնցից

յուրաքանչյուրը իր հերթին ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն նպաստում է ապօրինի գործունեության իրականացմանը: Ահա թե ինչու էր կարևոր ընդգրկել Կոնվենցիայի հանցագործությունների մեջ բոլոր այն գործողությունները, որոնք միտումնավոր նպաստում են հանցագործությունների կատարմանը:

Հոդված 18 - Կորպորատիվ պատասխանատվություն

147. Ինչպես 16-րդ հոդվածը վերաբերում է մարզական մրցումների մեքենայությունների հետ կապված քրեական հանցագործությունների արդյունքում հասույթի լվացմանը, այնպես էլ 18-րդ հոդվածը ձգտում է ներառել կորպորատիվ պատասխանատվության գործածական հղումները և կապել դրանք այն հիմնական դրույթների հետ, որոնք կիրառելի են մարզական մրցումների մեքենայությունների նկատմամբ:

148. «Իրավաբանական անձ» տերմինը 173-րդ Կոնվենցիայի իմաստով վերաբերում է գործող ներպետական օրենսդրության համաձայն նման կարգավիճակ ունեցող ցանկացած անձի: Ակտիվ կոռուպցիոն հանցագործությունների նպատակի համար, սակայն, սահմանումը պետք է բացառի պետական կամ պետական ղեկավարում իրականացնող պետական այլ մարմիններին, ինչպիսիք են նախարարությունները, տեղական ինքնակառավարման մարմինները, ինչպես նաև հասարակական միջազգային կազմակերպությունները, ինչպիսին է Եվրոպայի խորհրդը: Բացառությունը վերաբերում է կառավարության տարբեր մակարդակներին՝ հասարակական լիազորություններ իրականացնող պետական, տարածքային կամ տեղական մարմիններին: Պատճառն այն է, որ հասարակական կազմակերպությունների պարտականությունները ենթակա են հատուկ կանոնակարգման սովորաբար ամրագրված վարչական օրենքով կամ հասարակական միջազգային կազմակերպությունների դեպքում՝ համաձայնագրերով կամ պայմանագրերով: Սակայն այս ամենը ուղղված չէ պետական ձեռնարկությունների պատասխանատվությունը բացառելուն:

149. 18-րդ հոդվածի 1-ին պարբերության համաձայն իրավաբանական անձինք պատասխանատվություն են կրում, եթե բավարարում են հետևյալ պայմաններին: Նախ, եթե հանցանքը Կոնվենցիայի 15 և 17-րդ հոդվածներում նշվածներից մեկն է: Երկրորդ պայմանն այն է, որ հանցագործությունը պետք է կատարված լինի ի նպաստ իրավաբանական անձի կամ նրա անունից ցանկացած ֆիզիկական անձի կողմից, որը գործում է կամ անհատապես, կամ որպես իրավաբանական անձի անդամ մարմին, որն ունի առաջատար դիրք իրավաբանական անձի շրջանակներում/ներսում: Առաջատարի դիրքը ենթադրվում է նկարագրված երեք իրավիճակների առկայություն (ներկայացուցչության իրավունք կամ որոշումներ կայացնելու լիազորություն կամ վերահսկողության իրականացում), որոնք ցույց են տալիս, որ նման ֆիզիկական անձը օրինական կերպով կամ գործնականում կարող է իրավաբանական անձի պատասխանատվության պարտավորություն կրել:

150. 2-րդ պարբերությունը նշում է, որ ըստ Կողմերի ներպետական օրենսդրության՝ իրավաբանական անձի պատասխանատվությունը կարող է լինել քրեական, քաղաքացիական կամ վարչական:

151. 3-րդ պարբերությունը հստակորեն նշում է Կողմերի պարտավորությունը տարածելու կորպորատիվ պատասխանատվությունը այն դեպքերի վրա, երբ իրավաբանական անձի վերահսկողության ընթացքում թերացումները հնարավորություն են տալիս կատարելու 15-ից 17-րդ հոդվածներում նշված հանցագործությունները: Այն ձգտում է իրավաբանական անձանց բաց թողնելու համար պատասխանատու ճանաչել առաջատար դիրքում գտնվող անձանց, որոնք ենթակաների կողմից իրավաբանական անձի անունից իրականացված գործողությունների վրա վերահսկողություն են իրականացնում: Նման դրույթ գոյություն ունի նաև «Եվրամիության համայնքների ֆինանսական շահերի պաշտպանության մասին» կոնվենցիայի երկրորդ արձանագրությունում: Ինչպես 1-ին պարբերությունում, պատասխանատվության բնույթը որոշվում է պայմանավորվող Կողմն ինքը:

152. 4-րդ պարբերությունը նախատեսում է իրավաբանական անձանց պատասխանատվությունը՝ առանց հակասելու քրեական դատավարությանը ֆիզիկական անձանց նկատմամբ, ովքեր մեղավոր են կամ մեղսակից են 1-ին պարբերությունում նշված քրեական հանցագործություններին:

Գ Լ ՈՒ Խ V – Իրավասություն, քրեական դատավարության և հարկադրանքի միջոցներ

Հոդված 19 - Ընդհանուր իրավասություն

153. Այս հոդվածը սահմանում է տարբեր պահանջներ, որով Կողմերը պետք է սահմանեն Կոնվենցիային վերաբերող հանցագործությունների վերաբերյալ ընդհանուր իրավասություն:

154. 1.ա պարբերությունը հիմնված է տարածքայնության սկզբունքի վրա: Յուրաքանչյուր Կողմ պետք է Կոնվենցիայում նշված՝ իր տարածքում կատարվող իրավախախտումների/հանցագործությունների համար սահմանի ընդհանուր իրավական համակարգ:

155. 1.բ և 1.գ պարբերությունները հիմնված են պետության անհատական իրավասության սկզբունքի վրա, որը լավ սահմանված է միջազգային իրավունքում: Այն թույլ է տալիս յուրաքանչյուր Կողմին հաստատելու իր դրոշի տակ գտնվող նավերի կամ այդ Կողմի վրա գրանցված օդանավերում գործած հանցագործությունների վերաբերյալ իր իրավասությունը: Իրավասության այս հիմքերը հիմնականում նախատեսված է կիրառել, երբ նավը կամ օդանավը գտնվում է ծովային տարածքում կամ մի տարածքում, որը որևէ պետության իրավասության տակ չէ (օրինակ՝ բաց ծովերի): Եթե, այնուամենայնիվ,

հանցագործությունը կատարվել է մի պետության դրոշի տակ գտնվող նավում, բայց մեկ այլ պետության տարածքային ջրերում է, ապա վերջինս կարող է իրականացնել իր տարածքային իրավասությունը:

156. 1-րդ պարբերության առաջին մասը հիմնված է ազգության սկզբունքի վրա: Ազգության տեսությունը առավել հաճախ կիրառվում է պետությունների կողմից քաղաքացիական օրենսգրքի ավանդույթի հետ կապված: Համաձայն դրա՝ մի երկրի քաղաքացիները պարտավոր են համապատասխանել իրենց օրենքին, նույնիսկ երբ նրանք իրենց տարածքից դուրս են գտնվում: Այս դրույթի համաձայն՝ եթե քաղաքացիներից մեկը հանցագործություն է կատարում արտասահմանում, Կողմը պարտավոր է ի վիճակի լինել հետապնդելու նրան: 1-րդ պարբերության երկրորդ մասը վերաբերում է այն անձանց, որոնք Կողմի տարածքում ունեն իրենց մշտական բնակության վայրը: Դա նախատեսում է, որ Կողմերը պետք է սահմանեն ընդհանուր իրավասություն իրենց տարածքում մշտական բնակության վայր ունեցող անձանց կողմից կատարած գործողությունները հետաքննելու համար: Ուստի դա վերաբերում է նաև օտարերկրյա մարզիկների դեպքին, որոնք ունեն մշտական բնակության վայր մի երկրում և կատարել են քրեական գործողություններ մեկ այլ երկրում տեղի ունեցող մրցումների ընթացքում:

157. 2-րդ պարբերությունը վերաբերում է 1-րդ պարբերությունում շարադրված ընդհանուր իրավասության կանոնների վերաբերյալ Կողմերի կողմից վերապահումներ կատարելու հնարավորությանը:

158. 3-րդ պարբերությունը վերաբերում է “aut dedere aut judicare” (հանձնելու կամ հետապնդելու) սկզբունքին: Անհրաժեշտ է, որ այս պարբերության հիման վրա սահմանված իրավասությունը ապահովի հայրենակցին արտահանձնել հրաժարվող Կողմերի օրինական հնարավորությունը՝ փոխարենը հնարավորություն տալ տեղում հետաքննություններ և դատավարություններ ձեռնարկել, եթե խնդրվել է այդպես անել Կողմի կողմից, որից, համաձայն համապատասխան միջազգային փաստաթղթերի, պահանջվում է արտահանձնում:

159. Հաշվի առնելով մարզական արդյունքների մեքենայությունների աճող միջազգային բնույթը՝ երբեմն կարող է պատահել այնպես, որ մեկից ավելի Կողմ կարող է իրավասություն ունենալ Կոնվենցիայով սահմանված հանցագործությունների որոշ կամ բոլոր մասնակիցների վրա: Խուսափելու համար ընթացակարգերի կրկնօրինակումից և դատավարության արդյունավետությունը կամ արդարությանը այլ կերպ նպաստելու համար 4-րդ պարբերության համաձայն ներգրավված Կողմերից պահանջվում է խորհրդակցել հետապնդման համար առավել համապատասխան իրավասությունը որոշելու համար: Որոշ դեպքերում առավել արդյունավետ կլինի նրանց համար ընտրել մեկ իրավասություն հետապնդման համար, այլ դեպքերում մեկ երկրի համար լավագույնը կարող է լինել հետապնդել որոշ ենթադրյալ մեղավորների, մինչդեռ մեկ կամ մեկից ավելի այլ երկրներ հետապնդում են ուրիշներին: Այլ մեթոդ է թույլատրվում սույն պարբերությամբ: Ի վերջո, խորհրդակցելու պարտավորություն պարտադիր չէ, խորհրդակցություն կարող է տեղի ունենալ «անհրաժեշտության դեպքում»: Այսպես,

օրինակ, եթե Կողմերից մեկը գիտի, որ խորհրդակցության անհրաժեշտություն չկա (օրինակ՝ այն ստացել է հաստատում, որ մյուս Կողմը չի պատրաստվում քայլեր ձեռնարկել), կամ եթե Կողմը այն կարծիքին է, որ խորհրդակցությունը կարող է վնասել իր հետաքննությանը կամ հետապնդմանը, այն կարող է հետաձգել կամ մերժել խորհրդատվությունը:

160. Սույն հոդվածի 5-րդ պարբերությունը թույլ է տալիս Կողմերին սահմանել այլ տեսակների քրեական, քաղաքացիական և վարչական իրավասություն՝ համաձայն իրենց ներպետական օրենսդրությանը: Այսպիսով, որոշ երկրներ ընդունել են լայն ընթերցմամբ իրենց տարածքային և անձնական իրավասությունը: Օրինակ՝ արդյունավետության սկզբունքը թույլ է տալիս պետությանը տեղյակ լինել օտարերկրացու կողմից արտասահմանում կատարված հանցագործության վերաբերյալ, բայց միայն այն ժամանակ, երբ հանցանքը հետևանքներ ունի պետության տարածքում:

Հոդված 20 - Էլեկտրոնային ապացույցների ապահովմանն ուղղած միջոցառումներ

161. Մարզական մրցումների մեքենայություններին վերաբերող հանցագործությունները կարող են ներառել տեղեկատվության և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների օգտագործում, կիբեռնահանցագործության դեմ պայքարի գոյություն ունեցող չափորոշիչների խախտումներ, ինչպես նաև համապատասխան գործող օրենսդրությամբ նախատեսված այլ գործողություններ: Օրինակ՝ այն կարող է ներառել շանտաժի նպատակով անօրինական ճանապարհով տվյալների կորզում, համակարգչի օգտագործմամբ կեղծիքներ՝ ուղղված մարզական մրցումների և համապատասխան խաղաղրույքների մասին տեղեկատվության հրապարակման փոփոխմանը, համակարգի անօրինական միջամտություն՝ ուղղված անհաջող մեքենայությունների դեպքում խաղաղրույքի գործարքի կասեցմանը:

162. Բացի այդ, տեղեկատվությունն ու տեղեկատվական տեխնոլոգիաները կարող են օգտագործվել հանցագործություն կատարելու համար, օրինակ՝ հրահանգների փոխանցում՝ մրցակցության մեջ շահագրգիռ կողմին վախեցնելու կամ խաղաղրույք կատարելու համար:

163. Վերջապես, այդ համակարգչային համակարգերը, նույնիսկ եթե ուղղակիորեն չեն օգտագործվում իրավախախտումներ կատարելու համար, կարող են ձայնագրել տեղեկատվություն, որը կարող է համապատասխան լինել փաստերի հաստատման համար. տարաձայնությունների անհասկանալի փոփոխություններ, նույն տարածաշրջանում գտնվող հաճախորդների կողմից արված արտասովոր գործարքներ, կամ որոշակի մարզական մրցումների արդյունքների սխալ փոխանցման արձանագրությունները կարող են տրամադրել օգտակար հուշումներ մարզական մրցումների մեքենայությունների հետաքննության ընթացքում:

164. 20-րդ հոդվածի նպատակն է ազգային իրավասու մարմիններին հնարավորություն տալ 15-ից 17-րդ հոդվածներում նշված հանցագործությունների քրեական

հետաքննությունների ընթացքում, ի թիվս այլ բաների, պատվիրել կամ նմանապես ձեռք բերել պահվող համակարգչային տվյալների արագ պահպանում, թրաֆիկի տվյալների արագացված պահպանում և բացահայտում, արտադրական պատվերներ, պահվող համակարգչային տվյալների խուզարկություն և առգրավում, իրական ժամանակում թրաֆիկի տվյալների հավաքում և տվյալների բովանդակության հափշտակում: Նման միջոցները պետք է համապատասխանեն համապատասխան անձնական տվյալների պաշտպանության մասին ներպետական և միջազգային օրենքներին և չափանիշներին, ինչպես սահմանված է Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածում:

165. Պահվող համակարգչային տվյալների արագ պահպանումը և «թրաֆիկի տվյալների» արագացված պահպանումն ու մասնակի բացահայտումը վերաբերում են միայն տվյալների պահպանմանը և ոչ թե տվյալների պահմանը: Այն իր գործունեության ընթացքում չի պահանջում ծառայություններ մատուցողի կամ այլ անձի կողմից հավաքված տվյալների հավաքում և տվյալների բոլոր կամ նույնիսկ որոշ մասի պահպանում: Պահպանման միջոցները կիրառվում են համակարգչային տվյալների նկատմամբ, որոնք «արդեն պահվել են համակարգչային համակարգի միջոցով», ինչը ենթադրում է, որ այդ տվյալները արդեն գոյություն ունեն, արդեն հավաքվել և պահվում են: Նրանք չեն կիրառվում իրական ժամանակում ապագա թրաֆիկի տվյալների հավաքման և պահպանման կամ իրական ժամանակում հաղորդագրության բովանդակություն մուտք գործելու դեպքում: 20-րդ հոդվածը չի ենթադրում, որ պարտավորություն ապահովել իրական ժամանակում թրաֆիկի տվյալների հավաքումը կամ տվյալների բովանդակության հափշտակումը ներպետական օրենսդրության համաձայն կիրառելի միջոցներ են՝ Կոնվենցիայի 15-17-րդ հոդվածներում նշված հանցագործությունները հետաքննելիս:

166. «Կիրեռահանցագործությունների մասին» կոնվենցիայի (2001, ETS 185, այսուհետ՝ 185-րդ Կոնվենցիա) 16, 17, 19, 20 և 21-րդ հոդվածներից ստացված հետևյալ սահմանումները կարող են ուղեցույց լինել հետևյալ հասկացությունները մեկնաբանելու համար: Սակայն այս հատուկ քննչական միջոցառումները տրված են այստեղ որպես օրինակ, և 20-րդ հոդվածը չի առաջացնում պարտավորություն իրականացնելու դրանք բոլորը:

167. Պահվող համակարգչային տվյալների արագ պահպանումը կարող է հասկացվել որպես սահմանված միջոցառումներ, որոնք հնարավորություն են ընձեռում իրավասու մարմիններին պատվիրելու կամ նմանապես ձեռք բերելու նշված համակարգչային տվյալների արագ պահպանումը, այդ թվում՝ թրաֆիկի տվյալները, որոնք պահվում են համակարգչային համակարգի միջոցով, մասնավորապես՝ որտեղ հիմքեր կան ենթադրելու, որ համակարգչային տվյալները հատկապես խոցելի են կորստի կամ փոփոխությունների հանդեպ: Եթե Կողմը անձին ուղարկում է այդ նպատակի համար պատվեր պահպանելու նշված համակարգչային տվյալները, որոնք գտնվում են այդ անձի տնօրինման կամ հսկողության տակ, ապա Կողմը պետք է ընդունի այնպիսի օրենսդրական և այլ միջոցներ, որոնք կարող են անհրաժեշտ լինել պարտավորեցնելու այդ մարդուն պահպանել և պահել այդ համակարգչային տվյալների ամբողջականությունը այնքան ժամանակ, որքան հարկ կլինի, ինչը, ըստ 185-րդ Կոնվենցիայի, չի կարող գերազանցել ինսուսն օրը՝ իրավասու

մարմիններին իր հաղորդագրությունը փնտրելու հնարավորություն տալու համար: Կողմը կարող է հետագայում նման պատվերը երկարաձգել: Այս գործընթացը կարելի է համատեղել միջոցառումների հետ, որոնցով պարտավորեցվում է պահառուին կամ այլ անձին, որը պետք է պահպանի համակարգչային տվյալները, գաղտնի պահել նման ընթացակարգերի ձեռնարկումը այնքան ժամանակ, որքան նախատեսված է իր ներպետական օրենսդրությամբ:

168. Թրաֆիկի տվյալների արագ պահպանման և մասնակի հրապարակման տակ կարելի է հասկանալ այն բոլոր միջոցները, որոնք ընդունվել են ապահովելու թրաֆիկի տվյալների արագ պահպանման հասանելիությունը՝ անկախ նրանից՝ մեկ թե ավելի ծառայություն տրամադրողներ են ներգրավված այդ հաղորդակցության փոխանցման մեջ, ինչպես նաև այն միջոցները, որոնք կոչված են երաշխավորելու Կողմի իրավասու մարմնի կամ այդ մարմնի կողմից նշանակված անձի համար թրաֆիկի տվյալների բավարար քանակի արագ հայտնաբերումը, որպեսզի Կողմը հնարավորություն ունենա բացահայտելու ծառայության մատակարարներին և այն ճանապարհը, որի միջոցով հաղորդակցությունը փոխանցվել է:

169. Արտադրության պատվերը կարելի է հասկանալ բոլոր այն միջոցառումները, որոնք թույլ են տալիս իրավասու մարմիններին թույլատրել մարդուն իր տարածքում ներկայացնել որոշակի համակարգչային տվյալներ այն անձի տնօրինման կամ հսկողության տակ, որը պահպանում է համակարգչային համակարգը կամ համակարգչային տվյալների կրիչը, ինչպես նաև պատվիրել Կողմի տարածքում իր ծառայությունները առաջարկող ծառայություն տրամադրողին ներկայացնել բաժանորդի մասին տեղեկատվություն՝ այնպիսի ծառայությունների հետ կապված, որոնք գտնվում են այդ ծառայության մատակարարի տնօրինման կամ հսկողության տակ:

170. Պահպանվող համակարգչի տվյալների խուզարկությունը և առգրավումը կարելի է հասկանալ որպես այն բոլոր միջոցառումները, որոնք թույլ են տալիս իրավասու մարմիններին որոնել կամ մուտք գործել համակարգչային համակարգ կամ դրա մի մաս և այնտեղ պահվող համակարգչային տվյալները, ինչպես նաև համակարգչային տվյալները պահող կրիչը, որում կարող են պահվել համակարգչային տվյալներ իր տարածքում:

171. Այս տերմինը կարող է ներառել նաև միջոցներ, որոնք երաշխավորում են, որ երբ իշխանությունները որոնում կամ մուտք են գործում որոշակի համակարգչային համակարգ կամ դրա մի մասը և հիմքեր ունեն ենթադրելու, որ որոնվող տվյալները կամ դրա մի մասը պահվում են իր տարածքում մեկ այլ համակարգչային համակարգում, և նման տվյալները օրինականորեն հասանելի են կամ մատչելի են նախնական համակարգին, ապա իշխանությունները կկարողանան արագորեն ընդլայնել որոնումը կամ մուտք գործել այլ համակարգ:

172. Ընդ որում, այս տերմինը կարող է ներառել բոլոր այն միջոցները, որոնք ընդունված են լիազորելու իրավասու իշխանություններին առգրավել կամ նույն կերպ պաշտպանել համակարգչային տվյալները (հասանելի վերը նկարագրված միջոցների հետ մեկտեղ) և այդ թվում՝ լիազորել՝

ա. առգրավելու կամ նույն կերպ ապահովելու համակարգչային համակարգը կամ դրա մի մասը կամ համակարգչային տվյալների կրիչը.

բ. կատարել և պահպանել այդ համակարգչային տվյալների պատճենը.

գ. պահպանել համապատասխան պահված համակարգչային տվյալների ամբողջականությունը.

դ. դարձնել համակարգչային տվյալները անհասանելի կամ հեռացնել դրանք հասանելի համակարգչային համակարգից.

173. Վերջապես, տերմինը կարող է նաև ներառել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները՝ լիազորելու համապատասխան մարմիններին պատվիրել ցանկացած անձի, որն ունի համակարգչային համակարգի գործունեության մասին գիտելիքներ կամ միջոցներ, որոնք կիրառվում են պաշտպանելու այնտեղի համակարգչային տվյալները, եթե դա հիմնավորված է, ապահովել անհրաժեշտ տեղեկատվությամբ՝ վերը նշված միջոցառումների ձեռնարկման համար:

174. Թրաֆիկի տվյալների հավաքումը իրատեսական ժամանակում կարող է հասկացվել որպես բոլոր միջոցները, որոնք լիազորում են իրավասու մարմիններին՝

ա. այդ Կողմի տարածքում հավաքել կամ ձայնագրել տեխնիկական միջոցների կիրառման ճանապարհով և

բ. ծառայություն տրամադրողին ստիպել վերջինիս ունեցած տեխնիկական հնարավորությունների սահմաններում՝

լ. այդ Կողմի տարածքում հավաքել կամ ձայնագրել տեխնիկական միջոցների կիրառման միջոցով

II. համագործակցել և աջակցել իրավասու մարմիններին իրատեսական ժամանակում իր տարածքում նշված հաղորդակցությունների հետ կապված համակարգչային համակարգի միջոցով փոխանցված թրաֆիկի տվյալների հավաքմանը կամ ձայնագրմանը:

175. Այս տերմինը կարող է նաև ներառել միջոցներ (եթե Կողմը ներպետական իրավական համակարգի սահմանած սկզբունքների շնորհիվ չի կարող ընդունել «ա»-ում նշված միջոցները), որոնք ընդունվել են իրատեսական ժամանակում իր տարածքում փոխանցված նշված հաղորդակցություններին վերաբերող թրաֆիկի տվյալների հավաքումը կամ ձայնագրումը՝ տեխնիկական միջոցների օգտագործման ճանապարհով ապահովելու համար:

176. Այն կարող է նաև ներառել միջոցառումներ, որոնք թույլ են տալիս Կողմին պարտավորեցնել ծառայություններ մատակարարողին գաղտնի պահել այս հոդվածով նախատեսված ցանկացած գործառույթի իրականացման փաստը և դրան վերաբերող տեղեկատվությունը:

177. Տվյալների բովանդակության հափշտակումը կարող է հասկացվել որպես ներպետական օրենսդրությամբ որոշվող մի շարք ծանր հանցագործությունների հետ կապված բոլոր այն միջոցառումները, որոնք լիազորում են իրավասու մարմիններին՝

ա) այդ Կողմի տարածքում տեխնիկական միջոցների կիրառման ճանապարհով հավաքել կամ գրանցել, և

բ) ստիպել ծառայություն տրամադրողին վերջինիս ունեցած տեխնիկական հնարավորությունների միջոցով՝

I. այդ Կողմի տարածքում հավաքել կամ գրանցել տեխնիկական միջոցների կիրառման ճանապարհով, կամ՝

II. համագործակցել և աջակցել իրավասու մարմիններին իր տարածքում իրատեսական ժամանակում համակարգչային համակարգի միջոցով փոխանցված տվյալների բովանդակության հավաքման կամ գրանցման գործում:

178. Բացի այդ, այս տերմինը կարող է ներառել միջոցներ (եթե Կողմը, շնորհիվ իր ներպետական իրավական համակարգի սահմանած սկզբունքների, չի կարող ընդունել «ա» կետում վերը նշված միջոցառումները), որոնք ընդունվել են իրատեսական ժամանակում իր տարածքում տվյալների բովանդակության հավաքումը կամ ձայնագրությունը այդ տարածքում տեխնիկական միջոցների կիրառման ճանապարհով ապահովելու համար:

179. Վերջապես, այս տերմինը կարող է ներառել միջոցառումներ, որոնք թույլ են տալիս Կողմին պարտավորեցնել ծառայություններ մատակարարողին գաղտնի պահել այս հոդվածով նախատեսված ցանկացած գործառույթի իրականացման փաստը և դրան վերաբերող տեղեկատվությունը:

Հոդված 21 - Պաշտպանության միջոցառումներ

180. Այս հոդվածը ենթադրում է, որ Կողմերը դատավարության ընթացքում կապահովեն ինչպես վկաների, այնպես էլ այն անձանց պաշտպանությունը, որոնք տիրապետում են սույն Կոնվենցիայում նշված հնարավոր հանցագործությունների մասին տեղեկատվությանը: Պաշտպանության այս ընդհանուր միջոցառումները կիրառվում են դատավարության բոլոր փուլերում՝ թե՛ հետաքննության փուլում (դրանք կատարվում են ոստիկանության ծառայությունների կամ դատական մարմնի կողմից) և թե՛ դատական քննության ընթացքում:

181. Պաշտպանության այս միջոցառումները անհրաժեշտ են հատկապես երբ խոսքը վերաբերում է այն անձանց պաշտպանությանը, որոնք մոտեցվել կամ գտնվում են հանցավոր կազմակերպությունների ճնշման տակ: Իսկապես, մեքենայությունների շատ

դեպքեր կարող են ներառել սպառնալիքներ, ուժի գործադրում, շանտաժ շահառուների մրցակցության կամ նրանց աջակցող անձնակազմի նկատմամբ:

182. Մարդկանց տարբեր կատեգորիաներ կարող են լինել վկաներ կամ մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի տեղեկատվության աղբյուր: Մակայն նրանց ցուցմունքները կամ տեղեկատվության փոխանակումը ներկայացնում է իրական ռիսկեր, և այդ պատճառով նրանց անվտանգությունը կարող է վտանգված լինել: Նրանց արդյունավետ պաշտպանության ապահովման նպատակն է նաև բարձրացնել վկայություն տալու նրանց պատրաստակամությունը:

183. Դատական մարմինների հետ համագործակցող անձանց կամ վկաների պաշտպանության հարցը դիտարկվել է 1997 թվականի սեպտեմբերի 10-ին ընդունված Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների նախարարների կոմիտեի իրավունքի պաշտպանության և վկաների ահաբեկմանը վերաբերող N R (97) 13 հանձնարարականում: Հանձնարարականը սահմանում է մի շարք սկզբունքներ՝ որպես վկաներին ահաբեկելու վերաբերյալ ազգային օրենքի համար ուղեցույց կամ քրեական օրենսգրքի գործընթաց, կամ դատարանից դուրս պաշտպանության միջոցներ: Հանձնարարականը անդամ պետություններին առաջարկում է միջոցառումների ցանկ, որը կօգնի արդյունավետ պաշտպանելու ինչպես վկաների, այնպես էլ քրեական արդարադատության համակարգի շահերը երաշխավորելով պաշտպանական համարժեք հնարավորություններ՝ իրականացնելու իրենց իրավունքները քրեական դատավարության ոլորտում:

184. Մշակման գործընթացի ընթացքում և մասնավորապես հաշվի առնելով N R(97)13 հանձնարարականը՝ համարվում էր, որ Կոնվենցիայի 15-ից 17-րդ հոդվածներում նշված «անձինք, որոնք բարեխղճորեն և ողջամիտ հիմքերով տրամադրում են հանցագործությանը վերաբերող տեղեկատվություն» կամ «այլ կերպ քննիչ կամ հետաքննող մարմինների հետ համագործակցել» արտահայտությունը վերաբերում է Կոնվենցիայի 15-ից 17-րդ հոդվածներում նշված ցանկացած անձի, որի նկատմամբ հարուցվել է քրեական գործ կամ դատապարտված է եղել հանցագործության համար, և որը համաձայնել է համագործակցել քրեական արդարադատության մարմինների հետ մասնավորապես տեղեկատվություն տրամադրել այն հանցագործությունների մասին, որոնցում մասնակցություն է ունեցել, և որոնք հետաքննվում են և գտնվում դատական վարույթում:

185. «Վկա» բառը վերաբերում է ցանկացած մարդու, որը տիրապետում է Կոնվենցիայի 15-ից 17-րդ հոդվածներում նշված իրավախախտումների հետ կապված քրեական գործին վերաբերող տեղեկատվությանը և ներառում է տեղեկատվություն տրամադրողներին ու մատնիչներին:

186. Վկաներին ահաբեկելը՝ ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն, կարող է ունենալ տարբեր ձևեր, բայց գրեթե միշտ դրա նպատակն է վարկաբեկել և ոչնչացնել ամբաստանյալների դեմ ապացույցները այնպես, որ նրանք արդարացվեն:

187. 21-րդ հոդվածում պատկերավոր ներկայացված են պաշտպանության միջոցառումների շահառուները՝ դատական մարմնի աշխատակիցների, վկաների, տեղեկատվություն տրամադրողների, ինչպես նաև անհրաժեշտության դեպքում նման անձանց ընտանիքի անդամների սպառնալիքների դեմ պաշտպանության մակարդակը հարմարացնելու անհրաժեշտությունը: Անհրաժեշտ միջոցները պետք է նույնացնել՝ կախված գնահատման ռիսկից, որից նման անձինք վտանգված են: Որոշ դեպքերում բավարար կլինի տեղադրել կանխարգելիչ տեխնիկական սարքավորումներ, նախազգուշացման համակարգ, գրանցել մուտքային և ելքային հեռախոսազանգեր կամ տրամադրել գաղտնի հեռախոսահամար, պաշտպանված մեքենայի գրանցման համար կամ բջջային հեռախոսի համար: Այլ դեպքերում պաշտպանության տակ գտնվող անձը թիկնապահների կարիք կարող է ունենալ կամ, ծայրահեղ դեպքերում, հետագայում վկաների պաշտպանության միջոցներ, ինչպիսիք են՝ անձնական տվյալների, աշխատավայրի և անհրաժեշտության դեպքում նաև բնակության վայրի փոփոխություն:

188. Որպեսզի պաշտպանության միջոցառումները լինեն արդյունավետ, պետք է ձեռնարկվեն գործողություններ, որոնցից տեղյակ լինեն օրինազանցները: Հետևաբար Կողմերը պետք է համոզված լինեն, որ պաշտպանության միջոցառումների մասին ցանկացած տեղեկատվություն ապահովված է չարտոնագրված հասանելիությունից:

189. Պաշտպանության միջոցառումները պետք է տրամադրվեն միայն այդ անձանց համաձայնությամբ:

Գ Լ ՈՒ Խ VI – Պատժամիջոցներն ու միջոցառումները

190. Մարզական մրցումների մեքենայությունների երևույթի դեմ պայքարելը պահանջում է ոչ միայն կանխարգելիչ միջոցառումների զարգացում, այլ նաև պատժամիջոցների արդյունավետ համակարգի ընդլայնում:

191. Ելնելով Կողմերի իրավական սկզբունքներից և ներքին օրենսդրությունից՝ մարզական մրցումների մեքենայությունների համար պատասխանատվությունը կարող է լինել քրեական, քաղաքացիական կամ վարչական: Այդպիսի պատասխանատվությունը նաև ներառում է մարզական կազմակերպությունների կողմից սահմանված կարգապահական պատժամիջոցներ:

Հոդված 22 - Քրեական պատժամիջոցներ ֆիզիկական անձանց դեմ

192. Համաձայն 22-րդ հոդվածի՝ Կողմերը պարտավորվում են ստեղծել անհրաժեշտ միջոցներ՝ ապահովելու պատժամիջոցներ 15-ից 17-րդ հոդվածներում նշված իրավախախտումների համար, մասնավորապես՝ դրամական պատժամիջոցներ, որոնք

արդյունավետ են, համաչափ և տարհամոզիչ: Քանի որ ֆիզիկական անձանց կողմից կատարված իրավախախտումները անհանգստացնող են, համաձայն յուրաքանչյուր Կողմի տեղական օրենքի՝ ազատագրկման հետ կապված տուգանքները կարող են առաջացնել արտահանձնում:

193 Ազատագրկում ներառող պատժամիջոցների հղումը, որը կարող է առաջացնել արտահանձնում, մատնանշում է, որ որոշ դեպքերում մարզական մրցումների մեքենայությունները կարող են համարվել շատ լուրջ հանցագործություն, ազգային քրեական օրենքի առարկա:

Հոդված 23 - Իրավաբանական անձանց դեմ պատժամիջոցները

194. Իրավաբանական անձինք նույնպես ենթակա են արդյունավետ, համաչափ և կանխարգելիչ պատժամիջոցների, որոնք ներառում են դրամական պատժամիջոցներ, ինչպես նաև, անհրաժեշտության դեպքում, այլ միջոցառումներ, ինչպիսիք են առևտրային գործունեություն իրականացնելու ժամանակավոր կամ մշտական որակագրկումները:

195. Այս հոդվածը առաջարկում է որոշակի ճկունություն ֆիզիկական անձանց նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցի բնույթի համար՝ որպեսզի նկատի ունենա ներպետական օրենսդրության մեջ առկա պատժամիջոցների բազմազանությունը: Մասնավորապես, այն չի հանգեցնում որևէ քրեական բնույթի պատժամիջոցների դիմելու պարտավորության:

Հոդված 24 - Վարչական պատժամիջոցները

196. Համաձայն իրենց ներպետական օրենսդրության՝ Կողմերը հարկ եղած դեպքում պետք է ձեռնարկեն անհրաժեշտ միջոցներ՝ պատժելու Կոնվենցիայով նախատեսված խախտումները արդյունավետ, համարժեք և կանխարգելիչ պատժամիջոցներով, վարչական մարմինների կողմից սահմանված ընթացակարգերին համապատասխան, որտեղ որոշումը կարող է հարուցել վարույթ իրավասու դատարանի առջև: Համաձայն 2-րդ կետի՝ վարչական միջոցառումների կիրառումը կարող է վստահվել կարգավորող մարմնի կամ այլ պատասխանատու մարմնի կամ մարմինների՝ համաձայն իրենց ներպետական օրենսդրության: Նման միջոցառումները ներառում են օպերատորի արտոնագրման սահմանափակումները կամ կայքի հասանելիության արգելափակումը:

Հոդված 25 – Առգրավում և բռնագրավում

197. Հանցավոր գործունեության հետևանքով ստացված կամ հանցավոր կազմակերպությունների կողմից օգտագործված ակտիվների առգրավումն ու բռնագրավումը հանցավորության դեմ պայքարի արդյունավետ միջոց է համարվում: 25-րդ հոդվածը պահանջում է Կողմերից թույլատրել Կոնվենցիայի 15-ից 17-րդ հոդվածներում ներկայացված այն ապրանքները, փաստաթղթերն ու նյութերը, որոնք օգտագործվում են հանցագործություն կատարելու համար, ինչպես նաև նման հանցագործություններից ստացված եկամուտները թույլ տալ առգրավել և բռնագրավել:

198. «Առգրավում» (կամ «սառեցում») տերմինը, ինչպես սահմանված է ՄԱԿ-ի «Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ» կոնվենցիայում նշանակում է սեփականության ժամանակավոր արգելում, փոխանցում, վերափոխում և օտարում, կամ սեփականության ժամանակավոր կառավարում կամ օգտագործում դատարանի կամ այլ իրավասու մարմնի կողմից տրված որոշման հիման վրա:

199. Ինչ վերաբերում է «բռնագրավում» սահմանմանը, այն ներառում է, համապատասխան դեպքերում և ՄԱԿ-ի «Թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի մասին» (1988 թ.) կոնվենցիայի նշանակության շրջանակներում, «բռնագանձում»-ը և նշանակում է դատարանի վճռով կամ այլ իրավասու մարմնի կողմից սեփականության մշտական գրկում:

200. «Եկամուտներ» տերմինը օգտագործվում է Եվրոպայի խորհրդի 141-րդ կոնվենցիայի շրջանակներում, որը հետևում է ՄԱԿ-ի «Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ» կոնվենցիայի ձևակերպմանը: Հետևաբար «Եկամուտներ» տերմինը պետք է հնարավորինս լայն լինի և համապատասխան դեպքերում ներառի հանցագործության օբյեկտներ: Ձևակերպման սահմանումը չի բացառում սեփականության և ակտիվների ներառումը, որոնք կարող են փոխանցվել երրորդ անձանց, և ներառում է հանցագործություններից ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն ստացված կամ ձեռք բերված ցանկացած տնտեսական առավելություն:

201. Նշվում է, որ բռնագրավմանը վերաբերող դրույթի իրականացումը կարող է ներառել հատուկ պաշտպանական միջոցներ այն անձանց նկատմամբ, որոնք հանցագործներ կամ հանցագործության օբյեկտներ չեն, և որոնց ակտիվները առանց նրանց գիտության օգտագործվել են հանցանք կատարելու համար:

Գ Լ ՈՒ Խ VII Դատական և այլ գործերով միջազգային համագործակցությունը

Հոդված 26 - Միջազգային համագործակցության շրջանակներում քրեական գործերով միջոցառումներ

202. Ինչ վերաբերում է քրեական գործերով դատական համագործակցությանը՝ Եվրոպայի խորհուրդը արդեն ունի կարևոր նորմատիվների շրջանակ: Այսպիսով՝ 24-րդ և 30-րդ Կոնվենցիաները, իրենց լրացուցիչ արձանագրությունները (1975, ETS N 86; 1978, ETS N 98; 1978, ETS N 99; 2001, ETS N 182, 2010, CETS N 209) և 141-րդ կոնվենցիան, որոնք, որպես հիմնարար փաստաթղթեր, կիրառելի են մեծ թվով հանցագործությունների դեպքում, կարող են նաև ընդունվել՝ տրամադրելով քրեական գործերով դատական համագործակցություն Կոնվենցիայի 15-ից 17-րդ հոդվածներում նշված իրավախախտումների առնչությամբ:

203. Այդ իսկ պատճառով նախագծի մշակման ընթացքում որոշվել է չվերարտադրել այն դրույթները, որոնք կոնվենցիայում վերը նշվածներին համանման են: Հետևաբար նրանք չեն ուզում ստեղծել առանձին փոխօգնության ռեժիմ, որը փոխարինելու է այլ կիրառելի փաստաթղթերին (կամ) պայմանագրերին՝ հաշվի առնելով, որ ավելի արդյունավետ կլինի ապավինել ընդհանուր առմամբ այն ռեժիմներին, որոնք սահմանվել են փոխօգնության և արտահանման վերաբերյալ գործող պայմանագրերով: Հետևաբար միայն այն դրույթները, որոնց ավելացել է արժեք՝ ի համեմատություն գործող կոնվենցիաների, ընդգրկվել են այս գլխում:

204. Բացի այդ, Կողմերը կարող են գոյություն ունեցող միջազգային փաստաթղթերի հիման վրա նախատեսել, մասնավորապես, Եվրոպայի խորհրդի վերը նշված կոնվենցիաները, Եվրոպական Միության շրջանակներում Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների համար ընդունված փաստաթղթերը, մասնավորապես՝ Խորհրդի շրջանակային որոշումը «Եվրոպական ձերբակալման մասին»՝ ընդունված 2002 թվականի հունիսի 13-ին և անդամ պետությունների միջև հանձնման կարգը: Կողմերը կարող են նաև նախատեսել հանցագործակցություն պայմանավորվածության շրջանակներում՝ հանաձայնեցված միասնական կամ փոխադարձ օրենսդրության հիման վրա:

205. Մարզական մրցումների մեքենայությունների դեպքում հետաքննությունն ու քրեական հետապնդումը կարող է առաջացնել մի քանի պետությունների համագործակցություն: Այս մեքենայությունների անդրազգային բնույթը արտացոլվում է քրեական ցանցերի միջսահմանային բնույթի մեջ, մարզական խաղադրույթների օպերատորների կասկածելի գրանցման մեջ՝ սահմանված տարբեր իրավական դաշտերում և միջազգային մարզական մրցումների մեքենայությունների կամ միաժամանակ մի քանի երկրներում ազգային մրցումներում:

206. Ուստի 26-րդ հոդվածը Կողմերին համագործակցության կոչ է անում՝ միջազգային իրավունքի համաձայն Կոնվենցիայի 15-ից 17-րդ հոդվածներում նշված հանցագործության վերաբերյալ քրեական հետապնդման և դատական վարույթի մասով հետաքննության

նպատակով, այդ թվում՝ առգրավում և բռնագրավում (կետ 1): Այս համագործակցությունը վերաբերում է նաև արտահանձնմանը և փոխադարձ իրավական օգնությանը (կետ 2):

207. 26-րդ հոդվածը հետագայում սահմանում է, որ ինչ վերաբերում է միջազգային համագործակցությանը, որտեղ կրկնակի քրեականացումը համարվում է պահանջ, պետք է ենթադրել, որ եթե նույնիսկ հայցող Կողմի օրենքները հանցագործությունը դասեն այլ կատեգորիայի շրջանակներում կամ օգտագործեն այլ տերմինաբանություն, քան հայցող Կողմը, նախատեսում է, որ հանցագործության ծագման նկատմամբ գործողությունները, որի առնչությամբ իրավական փոխօգնության կամ արտահանձնման խնդրանք էր արվել, երկու Կողմերի օրենսդրության համաձայն համարվում է քրեական հանցագործություն (3-րդ պարբերություն):

208. Նմանապես, եթե Կողմը հանձնումը կամ քրեական գործերով փոխադարձ օգնությունը կատարում է պայմանական առկա պայմանագրով, ստանում է նման պահանջ մյուս Կողմից, որի հետ չի կնքել նման պայմանագիր, գործելով միջազգային իրավունքի իր պարտականություններին և ներքին օրենսդրության պայմաններին համապատասխան, այն կարող է համարել Կոնվենցիան իրավական հիմք հանցագործությունների հանձնման կամ քրեական գործերով փոխադարձ իրավական օգնության նկատմամբ, որոնք նշված են Կոնվենցիայի 15-ից 17-րդ հոդվածներում:

Հոդված 27- Կանխարգելման բնագավառում միջազգային համագործակցության նպատակով այլ միջոցառումներ

209. Անհրաժեշտության դեպքում Կողմերը պետք է ձգտեն ինտեգրել կանխարգելման միջոցներն ու մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարը ի շահ երրորդ Կողմի աջակցության ծրագրերի զարգացման:

Հոդված 28 - Միջազգային համագործակցություն միջազգային մարզական կազմակերպությունների հետ

210. 28-րդ հոդվածի համաձայն Կողմերը պետք է միջազգային մարզական կազմակերպությունների հետ զարգացնեն համագործակցությունը մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարի գործում՝ իրենց ներպետական օրենսդրությանը համապատասխան:

211. Այս համագործակցությունը կարող է վերաբերել Կոնվենցիայի տարբեր ասպեկտներին՝ կանխարգելմանը, շահագրգիռ կողմերի իրազեկության բարձրացմանը, տեղեկատվության բացահայտմանը և փոխանակմանը:

Գլուխ VIII – Հսկողություն

212. Կոնվենցիայի VIII գլուխը պարունակում է դրույթներ, որոնք ուղղված են ապահովելու Կոնվենցիայի արդյունավետ իրականացումը Կողմերի կողմից: Մշակման գործընթացի ընթացքում մոնիտորինգի մեխանիզմի վստահելի և օրինական առկայությունը կարևոր էր համարվում: Այս մոնիտորինգը նախևառաջ հիմնված է Կոնվենցիայի հսկիչ կոմիտեի վրա՝ մարմին, որը կազմված է Կոնվենցիայի կողմերի ներկայացուցիչներից և պատասխանատու է Կոնվենցիային վերաբերող պարտականությունների համար:

Հոդված 29 - Տեղեկատվության տրամադրում

213. Այս հոդվածի նպատակը Կոնվենցիայի արդյունավետությունը ստուգելը չէ, այլ գլխավոր քարտուղարության գրասենյակների միջոցով Կողմերի և դիտորդների միջև տեղեկատվության, ինչպես նաև փորձի փոխանակումն է: Կոնվենցիայի հսկող հանձնաժողովը կարող է սահմանել տեղեկատվության տեսակը, հաճախականությունը և տեղեկությունների հավաքման մեթոդները:

Հոդված 30 – Կոնվենցիայի հսկիչ հանձնաժողով

214. 30-րդ հոդվածի յուրաքանչյուր Կողմ պետք է նշանակի հանձնաժողովի ներկայացուցչի կամ ներկայացուցիչների և ազատ է նշանակելու սպորտի, խաղաղության և կարգավորման և/կամ իրավապահ մարմինների (ոստիկանություն, արդարադատություն) համար պատասխանատու պետական մարմինների ներկայացուցիչների: Յուրաքանչյուր կողմ կունենա մեկ ձայնի իրավունք:

215. Ինչպես այլ վերահսկող մեխանիզմները (օրինակ՝ Կողմերի կոմիտեն, որը պատասխանատու է Եվրոպայի խորհրդի «Հանրության առողջությանը սպառնացող բժշկական ապրանքների կեղծման և նմանատիպ հանցագործությունների դեմ պայքարի» կոնվենցիայի (2011CETS No. 211) իրականացման համար), 30-րդ հոդվածի 3-րդ պարբերությունը նախատեսում է, որ Կոնվենցիայի հսկիչ հանձնաժողովը միաձայն որոշմամբ կարող է առաջարկել Կոնվենցիայի կողմ չհամարվող որևէ պետության, որևէ միջազգային կազմակերպության կամ մարմնի որպես դիտորդի ներկա լինելու իր ժողովներին: Սա հանձնաժողովի կարևոր առանձնահատկություններից մեկն է: Այսպիսով, անհրաժեշտության դեպքում, այն կարող է օգտվել այն կազմակերպությունների լրացուցիչ փորձից ու ունակություններից, որոնք արդեն մասնակցել են մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ պայքարին կամ այլ նմանատիպ միջոցառումներին: Ըստ այդմ, Կոնվենցիայի հսկիչ հանձնաժողովը կարող է քննարկել այնպիսի մարմինների ներգրավումը, ինչպիսիք են Կաշառակերության դեմ պետությունների խումբը (GRECO) կամ հանցավորության հիմնախնդիրներով զբաղվող Եվրոպական հանձնաժողովը

(քրեական հարցերով եվրոպական կոմիտե), որոնք կարող են հանգեցնել դրական աջակցության այս Կոնվենցիան վերահսկելու գործում:

216. Կոնվենցիայի օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո մեկ տարվա ընթացքում Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղարի խնդրանքով Կոնվենցիայի հսկիչ հանձնաժողովը կգումարի իր առաջին նիստը: Հետևաբար այն կհամապատասխանի գլխավոր քարտուղարի կամ Կոդմերի առնվազն մեկ երրորդի պահանջներին:

217. Հանձնաժողովը կմշակի և կընդունի իր սեփական ընթացակարգային կանոնները (կոնսենսուսով): Դրան կաջակցի Եվրոպայի խորհրդի քարտուղարությունը իրականացնելու իր գործառույթները:

Հոդված 31 – Կոնվենցիայի հսկիչ հանձնաժողովի գործառույթները

218. Կոնվենցիայի մոնիտորինգի շրջանակի համատեքստում Կոնվենցիայի հսկիչ հանձնաժողովը պատասխանատու է դրա իրականացման հսկողության համար և իրականացնում է որոշակի գործառույթներ, որոնք նախատեսված են 31-րդ հոդվածով:

219. Կոնվենցիայի հսկիչ հանձնաժողովը պետք է ընդունի և փոփոխի 3,2 հոդվածում նշված մարզական կազմակերպությունների ցանկը՝ միաժամանակ ապահովելով, որ դա հրապարակվել է պատշաճ կերպով: Մարզական մրցումների (հոդված 3.1) և մարզական կազմակերպությունների (հոդված 3.2) սահմանումը վերաբերում է այս ցուցակին, որի ընդունումը և հրապարակումը անհրաժեշտ են Կոնվենցիայի իրականացման համար: Մարզական կազմակերպությունների ցանկը հիմնականում հրապարակվում է EPAS-ի կայքում:

220. Հանձնաժողովը կարող է նաև անդրադառնալ Կոդմերի առաջարկներին, մասնավորապես՝ կապված միջազգային համագործակցության հետ: Անհրաժեշտության դեպքում այդ առաջարկությունները պետք է պատրաստ լինեն համակարգել Եվրոպայի խորհրդի այլ համապատասխան մարմինների հետ, որոնք այդ հարցերի շուրջ պատրաստում են առաջարկություններ (օրինակ՝ GRECO-ն):

221. Անհրաժեշտության դեպքում հետևյալ նախնական խորհրդատվությունները մարզական կազմակերպությունների, մարզական խաղաղրույքների օպերատորների և Կոնվենցիայի հսկիչ հանձնաժողովի հետ մշակում են Կոդմերի համար առաջարկություններ՝ հանդիպելու մարզական կազմակերպությունների, մարզական խաղաղրույքների օպերատորների հետ օգտվելու Կոնվենցիայի 12.1 հոդվածի տեղեկատվության փոխանակումից, ինչպես նաև բարձրացնել սույն Կոնվենցիայում նշված մարզական կազմակերպությունների, մարզական խաղաղրույքների օպերատորների և համապատասխան պետական մարմինների միջև համագործակցությունը: Դրանք կարող են ներառել, օրինակ, սույն Կոնվենցիայի 9.1 բ հոդվածում նշված մարզական խաղաղրույքների մատակարարման սահմանափակմանն առնչվող չափանիշը, ապօրինի

մարզական խաղադրույքի սահմանումը (օրինակ՝ առանձնահատուկ շուկայի սովորական կամ ակնկալվող օրինաչափությունների հետ անհամատեղելիությունը) կամ կասկածելի մարզական խաղադրույքների սահմանումը (օրինակ՝ արժանահավատ և հետևողական ապացույցները):

222. Հանձնաժողովը կարող է նաև աջակցել համապատասխան միջազգային կազմակերպություններին և հասարակությանը տեղյակ պահելու սույն Կոնվենցիայի շրջանակներում իրականացվող գործունեության մասին և նախապատրաստել Եվրոպայի խորհրդի ոչ անդամ պետությունների հայտերին վերաբերող Նախարարների կոմիտեի կարծիքներ, որոնք հրավիրվել են Նախարարների կոմիտեի կողմից սույն Կոնվենցիան ստորագրելու համար:

223. Հանձնաժողովը իր գործառույթներն իրականացնելու համար կարող է անցկացնել հանդիպումներ փորձագետների հետ: Կոնվենցիայի հսկիչ հանձնաժողովը պետք է կազմակերպի Կողմերի այցելություններ՝ շահագրգիռ կողմերի նախնական հաստատման դեպքում:

224. Այստեղ նախատեսված է օգտագործել «փորձագիտական գնահատական» մեխանիզմը, որը մի պետության փորձաքննությունն է այլ պետության գործունեության և փորձի որոշակի տարածքում, օրինակ՝ այցելությունների կամ լսումների միջոցով: Գործառույթի իմաստն է օգնել պետությանը բարձրացնելու որոշումներ կայացնելու մակարդակը, ընդունել լավագույն փորձը և համապատասխանել սահմանված չափանիշներին ու սկզբունքներին:

Գ Լ ՈՒ Խ IX - ԵԶՐԱՓՈՒԿԻՉ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

225. Որոշ բացառություններով 32-ից 41-րդ հոդվածները, ըստ էության, հիմնված են Կոնվենցիայի և համաձայնագրերի համար նախատեսված տիպային վերջնական դրույթների վրա՝ կնքված Եվրոպայի խորհրդի շրջանակներում, որը 1980 թվականի փետրվարին հաստատել է Նախարարների կոմիտեն պատգամավորների 315-րդ ժողովին:

Հոդված 32 – Ստորագրումը և օրինական ուժի մեջ մտնելը

226. Սույն Կոնվենցիան բաց է ստորագրման համար Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների, Եվրոպական մշակութային կոնվենցիայի այլ պետությունների կողմի, Եվրոպական միության և Եվրոպայի խորհրդի ոչ անդամ պետությունների կողմից, որոնք մասնակցել են դրա նախագծմանը, կամ եղել են Եվրոպայի խորհրդի դիտորդի կարգավիճակում:

227. Հաշվի առնելով մարզական մրցումների մեքենայությունների ռիսկի անդրազգային բնույթը և եվրոպական սահմաններից դուրս այդ վտանգի դեմ պայքարելու

անհրաժեշտությունը՝ այս դրույթը թույլ է տալիս Կոնվենցիան կիրառել լայնամասշտաբ կերպով:

228. Կոնվենցիան օրինական ուժի մեջ կմտնի երեք ամսվա ժամկետի ավարտին հաջորդող ամսվա առաջին օրը, որին 5 ստորագրյալները, ներառյալ Եվրոպայի խորհրդի առնվազն 3 անդամ պետություններ, կհայտնեն իրենց համաձայնությունը վավերացնելու Կոնվենցիան: Կոնվենցիայի օրինական ուժի մեջ մտնելու պահանջվող վավերացումների, ընդունումների կամ հաստատումների թիվը շատ բարձր չէ, որպեսզի առանց անհրաժեշտության չհետաձգվի Կոնվենցիայի օրինական ուժի մեջ մտնելը, բայց, այնուամենայնիվ, արտահայտում են համոզմունքներ, որ անհրաժեշտ է Կողմերի նվազագույն քանակ՝ մարզական մրցումների մեքենայությունների դեմ հիմնական խնդիրների հաջող լուծման համար:

229. Հոդվածը Եվրոպայի խորհրդի որևէ այլ ոչ անդամ պետության, որը չի մասնակցել Կոնվենցիայի մշակմանը, թույլ է տալիս ստորագրել այն: Ոչ անդամ պետությանը Կոնվենցիան ստորագրել առաջարկելու այդ որոշումը ընդունվել է Եվրոպայի խորհրդի կանոնադրության 20-րդ դ հոդվածում նախատեսված Նախարարների կոմիտեի մեծամասնության կողմից և պայմանավորվող պետությունների ներկայացուցիչների միաձայն քվեարկությամբ, որոնք իրավունք ունեն անդամակցելու Նախարարների կոմիտեին՝ Կոնվենցիայի ստեղծված հսկիչ հանձնաժողովի հետ խորհրդակցելուց հետո:

Հոդված 33 - Կոնվենցիայի հետևանքները և հարաբերությունները այլ միջազգային փաստաթղթերի հետ

230. Համաձայն «Միջազգային պայմանագրերի իրավունքի մասին» 1969 թ. Վիեննայի կոնվենցիայի՝ 33-րդ հոդվածը ձգտում է ապահովել Կոնվենցիայի ներդաշնակորեն գոյակցությունը այլ պայմանագրերի հետ, որը զբաղվում է նաև սույն Կոնվենցիայում ընդգրկված հարցերով: Մասնավորապես, Կոնվենցիան լրացնում է 24-րդ Կոնվենցիայի, 30-րդ Կոնվենցիայի, 141-րդ Կոնվենցիայի և 198-րդ Կոնվենցիայի դրույթները:

231. Կողմերը կարող են կնքել նաև այլ երկկողմ կամ բազմակողմ համաձայնագրեր՝ սույն Կոնվենցիայի կիրառումը լրացնելու կամ ամրապնդելու համար: Երբ Կողմերը ստեղծում են նմանատիպ այլ փաստաթղթեր, այնպես են անում, որ դրանք չհակասեն Կոնվենցիայի նպատակներին և սկզբունքներին:

232. Մասնավորապես, սույն Կոնվենցիան չի փոխում նախկինում դրոյինգի դեմ պայքարի համար կնքված այլ պայմանագրերից բխող նրանց իրավունքներն ու պարտականությունները և համապատասխանում է սույն Կոնվենցիայի առարկային ու նպատակին:

Հոդված 34 - Պայմանները և երաշխիքները

233. 34-րդ հոդվածը ապահովում է, մասնավորապես, որ սույն Կոնվենցիայի շրջանակներում ձեռնարկվող միջոցառումները կդառնան ներպետական օրենսդրությամբ և միջազգային իրավունքով նախատեսված պայմանների և երաշխիքների առարկա, մասնավորապես, 5-րդ Կոնվենցիան և ՄԱԿ-ի «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» միջազգային դաշնագիրը (1966) և այլ կիրառելի իրավապաշտպան փաստաթղթերը, որով այս պայմանները և երաշխիքները պետք է պարունակեն համաչափության սկզբունքը:

234. Նման պայմանները և երաշխիքները պետք է համապատասխան դեպքում հաշվի առնեն ընթացակարգի կամ շահագրգիռ իշխանության բնույթը, այդ թվում ներառեն դատական կամ այլ անկախ վերահսկողությունը, հիմնավորող դիմումը և սահմանափակող շրջանակներն ու այդպիսի իշխանության կամ ընթացակարգի տևողությունը:

Հոդված 35 - Տարածքային կիրառությունը

235. 35-րդ հոդվածը նվիրված է սույն Կոնվենցիայի տարածքային կիրառմանը (հայտին): Ցանկացած մասնակից պետություն կամ Եվրոպական միությունը կարող է նշել այն տարածքը կամ տարածքները, որոնց նկատմամբ կիրառվում է սույն Կոնվենցիան: Այն կարող է նաև ընտրել ընդլայնելու սույն Կոնվենցիայի կիրառումը որևէ այլ տարածքի նկատմամբ Եվրախորհրդի գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված հայտով և այն միջազգային հարաբերությունների, որոնց համար այն պատասխանատու է, կամ որի անունից այն լիազորված է կրել պարտավորություններ:

236. Պարզ է, այնուամենայնիվ, որ դա հակասում է սույն Կոնվենցիայի առարկային և նպատակին ցանկացած մասնակից կողմի համար բացառելու իր հիմնական տարածքի մասերը Կոնվենցիայի շրջանակներից և անհրաժեշտություն չկար Կոնվենցիայում հստակեցնելու այդ կետը: Սույն դրույթը կիրառվում է միայն հատուկ կարգավիճակ ունեցող տարածքներում, ինչպիսիք են օտարերկրյա տարածքները:

Հոդված 36 - Դաշնային դրույթը

237. Կոնվենցիան պարունակում է դաշնային դրույթ, որով դաշնային պետությունը կարող է իրավունք վերապահել կիրառելու II, IV, V և VI գլուխների դրույթները, որոնք համահունչ են սույնի հիմնարար սկզբունքների հետ, որոնք կառավարում են կենտրոնական կառավարության և մասնակից պետությունների կամ այլ նմանատիպ տարածքային միավորների միջև հարաբերությունները, այն պայմանով, որ նա ի վիճակի է կատարելու համագործակցության իր պարտականությունները՝ համաձայն III և IV գլուխների: Այս դրույթը չի խոչընդոտում սույն Կոնվենցիայի արդյունավետ կիրառմանը: Բացի այդ, դա

Կողմերի պատասխանատվության տակ է՝ տեղեկացնելու իր առանձին պետություններին այդ դրույթների մասին և խրախուսելու նրանց ձեռնարկել համապատասխան միջոցներ դրանք ազդեցիկ դարձնելու համար:

Հոդված 37 - Վերապահումները

238. 37-րդ հոդվածը սահմանում է, որ Կողմերը կարող են օգտվել այն վերապահումներից, որոնք նախատեսված են 19-րդ հոդվածի 2-րդ կետով և 36-րդ հոդվածի 2-րդ կետով միայն այն դեպքում, եթե Կոնվենցիան հավանության է արժանանում: Նրանք հետո կարող են որքան հնարավոր է շուտ հետ կանչել այդ վերապահումները և ստանալ Եվրախորհրդի գլխավոր քարտուղարության պահանջը նման պատվերները հանելու հեռանկարների մասին:

Հոդված 38 - Փոփոխությունները

239. Համաձայն 38-րդ հոդվածի՝ սույն Կոնվենցիայի հոդվածների փոփոխությունները կարող են առաջարկել Կողմերը, Կոնվենցիայի հսկող հանձնաժողովը կամ Եվրախորհրդի Նախարարների կոմիտեն: Այդ փոփոխությունների մասին պետք է տեղեկացվի Եվրախորհրդի բոլոր անդամ պետություններին, ստորագրողներին, Կողմերին, ոչ անդամ պետություններին, որոնք մասնակցել են սույն Կոնվենցիայի մշակմանը, կամ Եվրախորհրդում ներկայացված են որպես դիտորդ, Եվրամիությանը, ինչպես նաև ցանկացած պետության, որը հրավիրված է ստորագրելու այս Կոնվենցիան:

Կոնվենցիայի հսկող հանձնաժողովը առաջարկված փոփոխության վերաբերյալ իր կարծիքը ներկայացնում է Նախարարների կոմիտեին:

240. Նախարարների կոմիտեն պետք է քննարկի առաջարկված փոփոխությունը, ինչպես նաև Կոնվենցիայի հսկիչ հանձնաժողովի կողմից ներկայացված ցանկացած կարծիք և կարող է ընդունել փոփոխությունը քվեի մեծամասնությամբ՝ նախատեսված Եվրախորհրդի կանոնադրության 20-րդ հոդվածով:

Հոդված 39 - Վեճերի կարգավորումը

241. 39-րդ հոդվածը նախատեսում է, որ համաձայն սույն Կոնվենցիայի՝ Կողմերի միջև վեճի դեպքում այն պետք է կարգավորվի խաղաղ ճանապարհով, և Եվրախորհրդի Նախարարների կոմիտեն կարող է ստեղծել կարգավորման ընթացակարգեր, որոնք վեճի դեպքում Կողմերի համաձայնությամբ ենթակա են կիրառման:

242 39-րդ հոդվածը պահանջում է նաև, որ Կոնվենցիայի հսկիչ հանձնաժողովը, ինչպես նաև Եվրախորհրդի այլ համապատասխան մարմինները պետք է տեղեկացված լինեն Կոնվենցիային վերաբերող մեկնաբանման և կիրառման դժվարություններին:

Հոդված 40 - Չեղարկումը

243. Համաձայն Վիեննայի կոնվենցիայի «Պայմանագրերի իրավունքի մասին» օրենքի (1969), 40-րդ հոդվածը ցանկացած Կողմի համար ապահովում է հնարավորություն չեղյալ հայտարարելու Կոնվենցիան:

Հոդված 41 - Ծանուցում

244. 41-րդ հոդվածը թվարկում է այն ծանուցումները, որոնք (որպես Կոնվենցիայի ավանդապահ) Եվրախորհրդի գլխավոր քարտուղարի կողմից անհրաժեշտ է իրականացնել, և մատնանշում է այդ ծանուցումների հասցեատերերին (պետություններ և Եվրամիություն):

Ծանոթագրություն

1. Տես՝ օրինակ՝ Պ. Բոնիֆեյս, Ս. Լակարիեր, Պ. Վերշուրեն «Մարզական խաղաղություններ և կոռուպցիա. ինչպես պահպանել սպորտի ամբողջականությունը», Իրիս, 2012, «Ինտերպոլի ազնվությունը սպորտի շաբաթվա հեռուստամիտփման մեջ» համացանցի իրենց կայքում <http://www.interpol.int/News-and-media/News>, Դ. Հիլ «Պայմանավորում. ֆուտբոլ և կազմակերպված հանցավորություն», ՄքՔլիլենդ և Մոյուարտ, 2008
2. Տես՝ օրինակ՝ Ս. Կալբ և Փ. Վերշուրեն «Սպիտակ թուղթ՝ փողերի լվացումը մարզական խաղաղությունների վերջին սպառնալիքը», Իրիս, 2013
3. Տես՝ օրինակ՝ Քրեականացված մոտեցումներ կոռուպցիոն և ապօրինի (անկանոն) խաղաղությունների դեմ պայքարելու՝ գլոբալ հեռանկար: Համեմատական ուսումնասիրություն պայմանավորված խաղերի և անօրինական (անկանոն) խաղաղությունների վերաբերյալ քրեական օրենքի դրույթների կիրառելիության մասին, ՄՕԿ/ՄԱԿ-ի թմրամիջոցների և հանցավորության դեմ պայքարի գրասենյակ, Լուիզիանա/Վիեննա, 2013 թ. հուլիս
4. Ավստրալիա, Բելառուս, Կանադա, Ճապոնիա, Մարոկկո, Նոր Զելանդիա: